

Öppet seminarium
om attityder till skatter

ISSN 1653-0942
ISBN 978-91-85943-11-1
Riksdagstryckeriet, Stockholm 2008

Förord

Som ett led i skatteutskottets arbete med att fördjupa kontakterna med den skatteanknutna forskningen höll skatteutskottet den 30 oktober 2007 ett seminarium om attityder till skatter. Från forskarvärlden medverkade Mats Persson som är professor vid Institutet för Internationell ekonomi, Stockholms universitet, Åsa Hansson som är lektor vid nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet, Katarina Nordblom som är forskare vid institutionen för nationalekonomi och statistik, Göteborgs universitet och Kristina Ståhl som är professor vid juridiska institutionen vid Uppsala universitet samt Handelshögskolan, Stockholm.

Utskottet har bedömt att det som sades under seminariet har intresse även utanför utskottets arbete. Den stenografiska uppteckning som gjordes vid seminariet publiceras därför i denna rapport.

Stockholm i december 2007

Lennart Hedquist

Ordförande i skatteutskottet

Anna Wallin

Kanslichef

Öppet seminarium om attityder till skatter

Ordföranden: Jag hälsar er alla välkomna till skatteutskottets öppna seminarium om attityder till skatter där vi har inbjudit fyra framstående forskare som ska tala över var sitt ämne med anknytning till detta.

Jag ska också nämna att SVT 24 kommer att eftersända seminariet på torsdag kl 09.30. Den vägen hoppas jag att vi bidrar till folkbildningen i hela landet beträffande skattesystemet.

Detta med beskattningens konst är ett viktigt ämnesområde. Jag har tagit del av att det en gång i världen fanns en finansminister i ett land som lyckades få in 80 procent av skatterna till kungen i stället för 25 procent som var den tidigare siffran.

Denne finansminister angav beskattningens konst till: Det gäller att plocka gåsen på så sätt att man får flesta möjliga fjädrar till minsta möjliga kacklande. Det var inte någon nutida finansminister utan Jean-Baptiste Colbert som var finansminister i Frankrike på 1600-talet, kanske mest känd som merkantilismens fader.

Nu ska vi ha ett seminarium som ska beröra frågan om optimala skatter. En frågeställning är: Om samhället ska dra in ett visst belopp i skatt, hur bör man lämpligen göra det? Det gäller avvägningen mellan olika skatter.

Vi ska fortsätta med frågeställningen hur skatter påverkar individers beteende. Vi ska tala om svenskarnas attityder till olika typer av skatter och sedan också få höra lite grann om skattelagstiftningen ur ett EU-perspektiv.

Först ut att tala om optimal beskattning är Mats Persson som vi hälsar välkommen hit. Mats är professor vid Institutet för internationell ekonomi vid Stockholms universitet. Vi är väldigt glada över att du på det här sättet inleder detta viktiga seminarium. Varmt välkommen.

Mats Persson: Jag ska tala om optimal beskattning. Optimal betyder det bästa möjliga. Man ska göra det bästa möjliga av en besvärlig situation.

Utgångspunkten för optimal beskattning är att skatter stör ekonomin. Det är ett nödvändigt ont. Vi behöver skatter, men de stör ekonomins funktionsätt på olika sätt. Om vi tar ut en hög skatt på arbete jobbar människor för lite. Om vi tar ut en hög skatt på sparande sparar människor för lite.

Vi ska försöka minimera snedvridningseffekterna, givet att vi vill dra in ett visst belopp.

Det är inte en helt okontroversiell syn. Det finns många som säger, exempelvis den amerikanske nobelpristagaren James Buchanan, att vi inte ska försöka göra det lätt för staten att plocka in pengar i skatt. Optimal beskattning är egentligen en felsyn. Det är bättre att det ska göra så stor skada som möjligt, för då kan vi hålla staten lite i schack och minska skattetrycket. Det finns olika syn på det.

Hans idé kanske låter konstig. Men man kan visa att i vissa sammanhang är det en vettig synpunkt. Man binder så att säga händerna på samhället. Men

jag ska inte tala om det. Jag ska tala om traditionell normal optimal beskattning.

Vi ska titta på tre typer av skatter, skatt på konsumtion, skatt på arbete och skatt på kapital.

Låt oss börja med skatt på konsumtion. Den stora frågan är: Bör vi ha en enhetlig moms? Är enhetlighetsprincipen något att sträva efter? Där kan skatteforskare ge ett ganska tydligt svar: Nej.

Det är en engelsk nationalekonom, Frank Ramsey, som redan på 20-talet presenterade Ramseys princip. Man ska i första hand beskatta varor som inte är så priskänsliga. Då blir det inte så stora snedvridningseffekter.

Om vi lägger en skatt på en vara där konsumtionen inte påverkas av om priset går upp på grund av skatten fortsätter människor att konsumera i ungefär samma konsumtionsmönster som tidigare. Därför är det inte så farligt med en sådan skatt.

Det svider naturligtvis i skinnet på människor som ska betala den. De får betala in pengarna. Det slipper de inte undan. Men de får inte sina konsumtionsmönster så snedvridna.

Vi ska hitta varor som inte är priskänsliga, på något vis nödvändighetsvaror. Det är alkohol, tobak, livsmedel och fastigheter. Det finns många varor där efterfrågan inte är så priskänslig. De är lämpliga kandidater för en sådan hög skatt. Sedan ska vi på motsvarande sätt ha låg moms, eller vad det nu är för skatt, på varor som är mer priskänsliga.

Det här är inte helt enkelt. Om vi lägger en hög skatt på till exempel boende eller livsmedel, som är prisokänsligt, drabbar det i högre grad dem för vilka boende och livsmedel utgör en stor del av deras budget, det vill säga låginkomsttagare.

Hur ska vi se på inkomstfördelningsmålen när vi använder en sådan princip? Vi modifierar Ramseys princip lite. Den blir lite krångligare men fortfarande hanterbar. Vi ska lägga hög moms på varor som är prisokänsliga men samtidigt inkomstkänsliga.

Om man höjer priset på varan ändras inte efterfrågan så mycket. Om inkomsten går upp ändras efterfrågan mycket. Sådana varor som konsumeras av höginkomsttagare men som ändå är prisokänsliga ska vi lägga höga skatter på.

Exempel på sådana varor blir lite krångligare att hitta. Det finns inga tydliga exempel. Dyrbar fransk konjak brukar man nämna. Den konsumeras av höginkomsttagare, och efterfrågan är inte så prisokänslig. Men det är inte så lätt att hitta sådana varor.

Vad man får göra är att sätta sig som empirisk forskare och undersöka efterfrågemönster och plocka ut varor. Man estimerar med statistiska metoder efterfrågefunktionen för olika varor. Förmodligen hittar man så småningom ett antal varor som är prisokänsliga men som i högsta grad konsumeras av höginkomsttagare.

Principen är hög skatt på prisokänsliga lyxvaror, låg skatt på priskänsliga nödvändighetsvaror. Men exakt vad det är för varor vet jag inte, eftersom jag

inte har gjort några sådana empiriska studier. Jag tror att det är lite svårt att hitta sådana varor.

Principen att ha olika skatter på olika varor och inte ha enhetlig moms är en princip som vi ofta har. Vi har haft den i Sverige under gångna perioder och man har haft den i utlandet. Ofta har man till exempel låg moms på livsmedel, kanske låg moms på byggande och låg moms på böcker. Det finns andra varor som har höga skatter, till exempel alkohol och tobak.

Jag tror inte att man i de fallen har valt de differentierade skatterna med hänsyn till Ramseys princip. Det är nog andra skäl, politiska överväganden och kulturpolitiska skäl till att man har låg skatt, låg moms, på till exempel böcker, och hög skatt på alkohol och tobak. Det är inte för att uppnå optimal beskattning utan av socialpolitiska skäl. Själva principen att man har differentierade skatter på varor är vi rätt vana vid. Den finns.

Fungerar Ramseyregeln i praktiken? Vad finns för problem? Ett problem är hur man ska hitta lämpliga varor. Det är egentligen inget problem. Det är bara att estimerar efterfrågefunktioner för varor och se vilka som är prisokänsliga och vilka som är priskänsliga. Det är ett ämne för en utredning. Man tillsätter en utredning med fem nationalekonomer och så kommer de med ett förslag på 20 varor som är lämpliga kandidater för höga skatter och 20 varor som är lämpliga kandidater för låga skatter. Sedan får ni bedöma om det är politiskt möjligt.

Ett mycket större problem är gränsdragnings- och definitionsproblemen. Hur avskiljer man olika varor från varandra? Ett typexempel är livsmedel. Anta att man kommer fram till att livsmedel ska ha en låg skatt medan fritidsaktiviteter och fritidstjänster ska ha en hög skatt. Hur är det med restauranger? Ska de beskattas som livsmedel eller som fritidsaktiviteter?

Då kommer naturligtvis restaurangbranschen att mena att det är livsmedel och att branschen ska ha den låga livsmedelsmomsen medan andra kanske tycker att det är en fritidsaktivitet och att branschen ska ha den höga fritidsmomsen.

I England har man diskuterat detta. Där säger man att man kan göra något slags redovisning av vilken del av restaurangens verksamhet som hänförs till livsmedel och vilken del som hänförs till service och fritid. Jag vet inte om det går i praktiken. Jag föreställer mig att det blir ganska mycket tricksande med bokföringen.

Ett annat exempel är cyklar. Anta att man kommer fram till att fritidsartiklar ska ha en hög moms medan transportmedel ska ha en låg moms. Är en cykel en fritidsartikel eller ett transportmedel? Det blir hela tiden gränsdragningsproblem där producenterna av just de varorna naturligtvis säger att just deras vara hör till den kategori som ska ha en låg skatt. Vi kan tala mer om det sedan.

Har den modifierade Ramseyregeln någon praktisk användbarhet, eller blir det bara en massa trassel och problem? Ekonomer i allmänhet brukar vara skeptiska till dess praktiska användbarhet. Teoretiskt är den utmärkt. Den fungerar perfekt. Men i praktiken brukar man vara skeptisk.

Det finns några exempel där man säger: Det här är varor där det inte uppstår några gränsdragningsproblem. Ett sådant exempel är fastighetsskatten.

Efterfrågan på boende över huvud taget och i synnerhet fastigheter är prisokänslig. Där kan man ha en hög skatt enligt Ramseyregeln. Boendet har också inkomstfördelningsprofilen att det konsumeras i högre grad av höginkomsttagare.

Ett annat område där efterfrågan är intressant är skattefri införsel av sprit, tobak och sådant. Där ser man att efterfrågan har blivit mycket mer prisokänslig nu därför att man kan föra in från andra källor än från Sverige. Där finns en press nedåt på skatterna.

Över huvud taget är det en trend i dag att många skattebaser har blivit allt prisokänsligare på grund av internationaliseringen och globaliseringen.

Nästa fråga är skatt på arbete. Där kan man först konstatera att skatt på konsumtion och skatt på arbete i princip är samma sak. En moms och skatt på arbete får ungefär samma effekter på ekonomin. Egentligen är det rent teoretiskt ingen större anledning att skilja på inkomstskatten på arbete och moms. Det får ungefär samma effekter.

Den vanliga inkomstskatteskalen har en fördel framför moms. Det är att den kan göras progressiv så att man får lite ökad flexibilitet och en fördelningsprofil. Då uppstår frågan om den optimala graden av progressivitet. Hur mycket progressivitet ska vi ha? Ska vi ha en plattskatt?

Tanker om att analysera progressivitet och platta skatter är en artikel av nobelpristagaren James Mirrlees från 1971. Det är en ganska avancerad artikel och väldigt matematisk. Man har försökt att se vad den har för praktiska implikationer. Man hittar väldigt få praktiska egenskaper.

Det finns argument för platt skatt ibland med den modellen, men det är väldigt lätt att modifiera modellen så att argumenten faller samman. De optimala beskattningsargumenten för en platt skatt finns, men det finns lika mycket emot. Forskarna är väldigt delade där.

Jag tror personligen att de främsta argumenten för platt skatt är praktiska. Det är enklare och mer hanterbart. Det finns också studier från 1970- och 1980-talen från Sverige och andra länder där man hade väldigt progressiva skatteskalor som visar att i praktiken blev skatteskalorna platta i alla fall. Höginkomsttagarna hade en massa metoder att minska skatteuttaget så att de i praktiken i varje fall inte betalade så höga marginalskatter.

Så till skatt på kapital. Ska vi ha skatt på kapital eller skatt på arbete? Det är en mycket omstridd fråga. Det pågår mycket forskning om det. Det finns ett väldigt berömt resultat från 1986. Det var en amerikansk ekonom som upptäckte att skatten på kapital ska vara noll. Ur ett optimalt beskattningsperspektiv ska skatten på kapital vara noll och kapitalet obeskattat.

Sedan upptäckten gjordes för 20 år sedan har forskarna kastat sig över den, och man forskar om den. Forskning pågår. Många säger att det inte är rimligt att skatten ska vara noll och att det är konstigt.

Om man försöker vrida på Chamleys antagande och se det realistiskt är det inte så lätt att få bort resultatet. Resultatet är förvånansvärt robust, men forskning pågår.

Chamleys resultat om skatt på kapital gäller sparande. Gäller det bolagskatten? Det är inte klart. Bolagsskatten är inte riktigt en skatt på sparande utan en skatt på lokalisering, i vilket land bolaget väljer att lokalisera sig. Det är oklart om Chamleys resultat gäller bolagsskatten. Det är ett område där forskning nu pågår.

Så går jag till fastighetsskatt. Fastigheterna är ett kapital. Gäller resultatet fastigheterna? Nej, det gör det inte. Fastigheterna är inte rent makroekonomiskt sett ett sparande. Fastigheterna finns redan där. Det är ett stycke mark ute i naturen. Det är inget man bygger upp genom ett sparande som maskiner, byggnader och sådant, utan själva fastigheten, tomterna åtminstone, avses inte när det gäller Chamleys nollskatteresultat.

Det gäller däremot utbildningskapital. Man ska ha låg skatt på sparande i form av utbildningskapital, det vill säga en låg marginalsatt för högutbildade och därmed höginkomsttagare.

Fastighetsskatten har två principer som man kan analysera. Det är likformighetsprincipen, nämligen att skatter bör vara desamma för alla typer av kapital, eller Ramseyprincipen, nämligen att skatten bör vara högre för föremål som har icke-priskänslig efterfrågan som fastigheter har. Därför bör i så fall skatten på fastigheter vara högre än för annat kapital. Det här antar jag att vi kan tala mycket om.

Sedan kommer en stor grej, och det är politiska realiteter som påverkar detta. Sedan har jag lite om skillnaden mellan bolagsbeskattning och inkomstbeskattning på kapital. Det hoppar vi över, eftersom tiden går.

Jag ska göra en sammanfattning. Varuskatter, moms: Är Ramseyregeln praktiskt användbar? Många forskare tvekar. Det finns vissa exempel på varor där man kanske kan ha hög skatt och vissa där man kan ha låg skatt. Men det är förmodligen av många andra skäl än av Ramsey-skälen. Dock kvarstår fastighetsskatten som ett exempel på en vara, fastigheter, där man kan ha en hög skatt enligt de optimala beskattningsprinciperna.

När det gäller skatt på arbete är det i princip samma effekter som för moms, men skatt på arbete har den fördelen att den kan göras progressiv. Bör den vara platt eller inte? Forskning pågår, och forskarna är kluvna där. Det finns inga klara resultat.

När det gäller skatt på kapital, sparande, säger forskningen väldigt tydligt att den bör vara låg eller till och med noll. Men inga forskare vågar riktigt tro på det. De senaste 20 åren har man forskat om det. Man har ännu inte riktigt lyckats rucka på Chamleys resultat att skatten ska vara noll.

Det finns speciell forskning som rör bolagsskatten och fastigheterna som man kan tala mycket om.

Den stora frågan är internationaliseringen och ökad skattekonkurrens. Oavsett vad vi tycker om skatterna på kapital, om de bör vara höga eller låga, driver den internationella skattekonkurrensen ned skatterna på kapital. Det

gäller både bolagsskatten och förmodligen inkomstskatten. Man kan diskutera om det är bra eller dåligt.

Det var allt.

Ordföranden: Tack för det. Det finns säkert många frågor redan nu i anslutning till ditt anförande. Men vi har kommit överens om att vi låter samtliga komma till tals först och sedan får utskottets ledamöter ställa sina frågor. Nu gäller det för er i utskottet att ni håller reda på vad ni tänkt fråga om.

Vi ska raskt gå vidare till Åsa Hansson som ska tala om hur skatter påverkar individers beteende. Åsa Hansson är lektor vid nationalekonomiska institutionen vid Lunds universitet. Du är varmt välkommen.

Åsa Hansson: Tack så mycket. Jag ska tala om hur skatter påverkar individers beteende. Om Mats genomgång var mer teoretisk kommer min genomgång att vara mer empirisk. Vi ska titta på vad vi vet om skatters effekt på individers beteende.

Varför är det viktigt att veta hur individer påverkas av skatter? Först och främst är det viktigt, efter att ha hört vad Mats talade om, för att vi ska kunna utforma det optimala skattesystemet. Vi måste veta hur människor reagerar.

Det är också viktigt att veta hur kostsamt det är att driva in skatter. Ju mer vi reagerar på en skatt, desto mer kostsamt är det att driva in en skattekrona. Det påverkar i sin tur hur stor den offentliga sektorn bör vara, den optimala storleken på den offentliga sektorn.

Det kostar mer än en krona att driva in en skattekrona. Säg att det kostar en extra krona för att driva in en skattekrona. För att få in en krona måste man egentligen få in två. Det är två kronor i kostnader för samhället.

Det man lägger pengarna på, skatteintäkterna, måste generera välfärd till samhället som motsvarar två kronor. Det kallar man för den extra bördan av skatten. Hur stor den extra bördan är beror på hur människor förändrar sitt beteende vid skatter. Därför är det väldigt viktigt att veta det.

Det är också viktigt om vi vill påverka individers beteende, till exempel med alkoholskatter. Då är det också viktigt att veta hur de påverkas. Det finns vissa anledningar till att det är viktigt att veta hur vi beter oss vid skatteförändringar.

Vad vet vi från forskningssfären? Vi vet att kapital är mer känsligt än arbetskraft. Det finns en hel uppsjö med studier som tittar på framför allt hur direktinvesteringar påverkas av skatter. Det finns olika elasticitetsmått.

Om man tittar på det stora flertalet och gör en sammanvägning av dem har man funnit att om man höjer bolagsskatten med 1 procentenhet från 28 procent till 29 procent i Sverige skulle det leda till att man förlorade ungefär 3 procent av direktinvesteringarna. Det är en ganska stor effekt.

Sedan finns det andra skattebaser som är mindre känsliga, som Mats var inne på. Det är de tre f:en: Fattigt folk, föda och fastigheter, där man inte ändrar sitt beteende lika mycket.

Det man fokuserar på i dag är arbetskraften, eftersom det är den största inkomstkällan till staten. Hur mycket ändrar vi vår arbetstid när vi beskattas?

Om vi ser på det traditionellt finns det en rad studier som har tittat på detta på 70-talet, 80-talet och 90-talet. Man tittade på hur många timmar vi arbetade och om vi ändrade antalet arbetade timmar om man höjde skatten.

Man tittade framför allt på män som redan var yrkesverksamma. Man fann att det var väldigt små beteendeförändringar. Om man höjer skatten spelar det egentligen ingen roll, eftersom de jobbar lika många timmar oavsett skatten. Då är det inte heller så kostsamt att driva in en stor skatt, eftersom människor jobbar lika mycket som de gjorde innan.

Sedan kan man ifrågasätta om de resultaten verkligen stämmer. Man kan ändra antalet arbetstimmar. Säg att man höjer skatten i Lunds kommun och jag nu i stället vill jobba 38 timmar i veckan. Det är inte någonting som jag själv kan ändra, utan det är institutionellt bestämt. Därför är det inte så konstigt att elasticiteterna är ganska små.

Det man har gjort är att man nu tittar på bredare beteendemått. Om man till exempel inkluderar dem som står utanför arbetsmarknaden och inte bara tittar på dem som redan jobbar utan även på dem som inte har något jobb är det två beslut där skatten redan i dag påverkar hur många timmar man arbetar, och kanske också huruvida man vill arbeta över huvud taget eller stå utanför arbetskraften.

Inkluderar man de individer som står utanför är det mycket större beteendeförändringar av skatten. Om man får behålla 1 procent mer jobbar man kanske 0,5 procent mer; man får en elasticitet på 0,5–0,1. Jag kommer att visa bilder på det senare.

Sedan finns det andra studier som tittat på beskattningsbar inkomst i stället för antalet arbetade timmar. Man kan ändra sitt beteende på så många andra sätt än just antalet arbetade timmar. Det kan till exempel påverka hur hårt man arbetar, hur man vill ha sin inkomst, om man vill få den i form av lön eller vill att arbetsgivaren ska ta med en på interna konferenser till Österrike och att man på så sätt får en annan typ av kompensation för sitt arbete. Det har visat sig med den beskattningsbara inkomsten men inte i antalet arbetade timmar. Om man tittar på andra mått finner man mycket större elasticiteter.

Något som har förbryllat forskarna är varför man arbetar så mycket i USA. Varför arbetar man 50 procent mer i USA än i Sverige? Beror det på skatter, eller beror det på någonting annat?

Om man jämför olika länder i makrostudier av hur mycket man arbetar fångar man också upp andra effekter som vad skatteintäkterna används till. Vad skatteintäkterna används till påverkar också hur mycket vi arbetar. Om skatteintäkterna finansierar transfereringar, vilket innebär att vi får en inkomsteffekt av transfereringarna, innebär det att vi kan arbeta lite mindre. Är det så att de i stället finansierar barnomsorg, som möjliggör för oss att arbeta mer, får det andra effekter.

Om man jämför olika länder, hur mycket man jobbar och skatter, finner man också större beteendeförändringar av skatten än om man bara tittar på antalet arbetade timmar.

Poängen är att om man ska titta på vad det kostar att driva in skatteintäkter ska man inte utgå från de klassiska arbetsutbudselasticiteterna som i princip är noll. Man ska titta på de andra måtten som är avsevärt mycket högre. Det innebär att det blir mer kostsamt att driva in skatteintäkterna. Skatteintäkterna måste då också generera ett värde som motsvarar de ökade kostnaderna.

Jag visar här en bild. Jag vet inte om ni kommer att kunna se någonting, eftersom det är för liten text. Det här är elasticiteten. De här siffrorna visar: Om vi höjer nettolönen och den ökar med en procent, hur många fler timmar arbetar vi då?

Längst upp är det för män. För män är det ganska nära noll. Det innebär att de arbetar ungefär lika mycket oavsett nettolönen. För kvinnor är siffran något högre, men siffrorna är fortfarande ganska låga.

Vi kan titta på ett bredare mått, som jag talade om innan. Det är den beskattningsbara inkomsten, som plockar upp andra faktorer förutom antalet arbetade timmar. Det gäller också hur hårt vi arbetar, hur vi väljer att få kompensation och huruvida vi försöker kringgå skatten med legala eller illegala mått.

Det finns elasticiteter som är avsevärt mycket högre. Här är resultat från fyra studier. Den översta är baserad på amerikanska data och de tre senare på svenska data.

För Sveriges del ligger siffran på ungefär 0,4. Det innebär att om man får behålla en procent mer efter skatt ökar man sin beskattningsbara inkomst med 0,4 procent. Det är en avsevärt mycket högre siffra än 0,05 eller 0,1 som vi fick för löneelasticiteten.

Man kan använda siffrorna för att titta på vad det kostar att driva in en skattekrona. Använder man de gamla traditionella arbetsutbudselasticiteterna och det svenska skattetrycket på ungefär 69 procent, som är den totala skattekrilen, kostar det ungefär kanske två kronor att driva in en skattekrona. Den skattekronan måste generera två kronor i välfärd om man lägger den på konsumtion.

Använder man i stället de siffror som är mycket högre innebär det att för att motivera en extra krona spenderad på offentlig konsumtion måste man generera tre kronor i ett ökat samhällligt värde.

Det blir avsevärt mycket mer kostsamt att driva in skatteintäkter. Det bör påverka den optimala storleken på den offentliga sektorn. Man kan motivera det med att den kanske ökat. Efterfrågan på offentliga tjänster har ökat så att det uppväger den extra kostnaden.

Avslutningsvis vill jag säga att de studier som visades på den förra bilden och visade en elasticitet på 0,4 procent var alla gjorda på 90-talet. Man använde skattereformen som ett naturligt experiment. Det har hänt en del sedan 90-talet, så det finns kanske anledning att tro att siffran är ännu högre i dag på grund av globaliseringen. Vi har betydligt större valmöjligheter i dag än vi hade på 90-talet. Det har betydelse, som Mats sade, för hur skatt påverkar oss.

En studie som tittar på skattemoralen och hur acceptabelt det är att smita undan skatt visar att det finns sociala multiplikatorer i samhället som gör att

den grupp ökar som anser att det är okej. Det blir som en snöbollseffekt, och skattemoralen urholkas. Det finns små tendenser till att det börjar bli mer acceptabelt att kringgå skatt.

Ordföranden: Vi tackar för det. Vi ska raskt gå vidare till att höra lite mer om svenskarnas attityder till olika typer av skatter.

Katarina Nordblom, forskare vid institutionen för nationalekonomi och statistik, Göteborgs universitet: Nu har vi hört om hur man ska utforma skatter på ett optimalt sätt så att det ska snedvrída så lite som möjligt och så att folk ska ändra sitt beteende så lite som möjligt. Det handlar om att ha lagar för optimal beskattning. Men vi lever i en demokrati där vi också måste ha folket med oss. Man kan inte ha en beskattning som folk inte ställer upp på i en demokrati. Därför är det väldigt viktigt att man vet hur folk ställer sig till olika typer av beskattning och vad folk faktiskt tycker om skatter. Tyvärr är det så att de som vi nationalekonomer ofta betraktar som de bästa skatterna är de som folk i allmänhet tycker är de sämsta skatterna. Så här har vi en liten diskrepans. Vi ska titta lite grann på vad folk egentligen tycker.

Man kan sammanfatta med att säga att för att man ska ha acceptans för en enskild skatt eller för ett helt skattesystem måste man uppleva skatterna som rättvisa. Det kan vara lätt att säga, men vad är rättvisa? Det som är en rättvis fördelningsmekanism enligt en person är orättvist enligt en annan, till exempel när det gäller progressiva inkomstskatter eller en platt skatt. Vad är rättvist?

Skattesystemet måste vara enkelt och begripligt. Man måste förstå mekanismerna, åtminstone till viss del. Det är inte helt sällan som man hör småföretagare och deras invändningar mot beskattningen. Väldigt ofta handlar det inte om att det är för höga skatter utan om framför allt att det är för krångligt. Det blir för mycket byråkrati för lite pengar. Det är inte enkelt. Därför minskar legitimiteten.

Man måste se skatterna som ett medel att nå gemensam välfärd, det vill säga folk måste tycka att det vi använder skatterna till är bra. Åsa var inne på det. Det handlar inte bara om att vi tar in skatter utan också om vad de används till. Om man använder skatter till något som folk tycker är bra får man högre acceptans.

Man måste också uppleva att alla andra gör rätt för sig, vilka nu alla andra är. Det kan vara grannar, kolleger eller politiker. Om man själv ska vara villig att betala sin skatt måste man uppleva att alla andra gör det så att det inte blir orättvist. Om alla andra smiter undan skatten, varför ska då jag vara laglydig?

Jag har i min forskning tittat på lite olika sorters skatter och vad folk tycker om dem. Jag har en tabell här, men det kanske inte syns så bra. Vi kan återkomma till den senare. Vi frågade om ett antal skatter, vad folk tycker om dem. Det handlade inte bara om beskattning i allmänhet, utan specifikt om olika skatter, om man vill höja eller sänka dem.

Folk vill sänka skatter generellt. Det finns ingen skatt som det är fler som vill höja än som vill sänka. De allra flesta vill sänka de flesta skatter. Men man ser att det är väldigt stor spridning på åsikterna. Vi kan som exempel ta

bolagsskatten som Mats var inne på då han sade att på grund av internationa-
liseringen kommer vi att drivas mot lägre och lägre bolagsskatter. Det ser
man runtom i Europa. Det är den skatt som har högst acceptans hos svenska
folket. Motsatsen är fastighetsskatten som är en bred och okänslig skattebas
som skulle vara perfekt från optimal beskattningssynpunkt. Det är den skatt
som folk är allra minst nöjda med.

En annan skatt som vi kan titta lite på är koldioxidskatten på bensin och
diesel som har en relativt stor acceptans. Man ser att det finns en tydlig kopp-
ling mellan skatten och vad den ger. Man förstår att den har betydelse för att
minska utsläpp. När vi tittar på förklaringarna, som vi kan återkomma till, ser
vi att för de allra flesta skatter är kopplingen mellan skatten och vad den ger
väldigt viktig. Det finns en relativt stor acceptans för de effektivitetsmotive-
rade skatterna, som jag kallar dem, till exempel koldioxidskatten som man har
för att vi inte ska släppa ut för mycket koldioxid. Det gäller också alkohol-
skatten för att man inte ska dricka för mycket alkohol. Men det är också vad
det gäller sådana skatter som det är störst skillnad mellan informerade och
oinformerade respondenter. De som har stora kunskaper har generellt en
mycket högre acceptans för den här typen av skatter än de som anser sig
okunniga.

Frågan är också vad man associerar en skatt med. Det tror jag är väldigt
viktigt. Vi såg till exempel att det var en ganska hög acceptans för koldiox-
idskatten på bensin. I samband med valet förra året slogs det upp väldigt stort
i medierna att bensinskatten är Sveriges mest hatade skatt. Då tänkte jag att så
är det ju inte. Det såg vi på den förra tabellen. Så är det inte. Hur kan det
komma sig? Jag och en kollega sade: Tänk om det är så enkelt att vi pratar om
koldioxidskatt på bensin, och de pratar om bensinskatt. Kan det spela någon
roll? Vi frågar. Så vi tog en grupp studenter i nationalekonomi. Om det är
några som borde vara välinformerade så är det de. Några andra kolleger sade:
Varför frågar ni om sådant här? Det är ju samma sak.

Hälften av dem fick frågan: Tycker du att bensinskatten bör höjas eller
sänkas? Hälften fick frågan: Tycker du att koldioxidskatten på bensin bör
höjas eller sänkas? Det är egentligen ingen skillnad. Visst finns det en energi-
del också, men energidelen i bensinskatten borde inte göra någon jättestor
skillnad. Vi ser att det är en enorm skillnad i acceptans. När det gäller koldi-
oxidskatten på bensin är det fler som vill höja den än som vill sänka den,
medan bensinskatten har en mycket lägre acceptans.

Antagligen handlar det om att man säger att koldioxid är jättefarligt. Det
påverkar klimatet. Koldioxid är dåligt, och det ska beskattas. Bensinpriset är
jättehögt. Vi vill inte ha dyrare bensin. Så sänk den skatten! Det skulle kunna
vara så enkelt. Då får det naturligtvis effekter för väldigt många andra skatter.
I stället för att kalla fastighetsskatten för fastighetsskatt, kalla den skatt på fast
kapital! Då skulle folk tycka att det var en jättebra skatt.

En annan skatt som är högintressant just nu är alkoholskatten. Vad tycker
folk egentligen om den? Man funderar nu på eventuella korrigeringar av
alkoholskatten. Man ser att just vad det gäller alkoholskatten är det en väldigt

stor spridning från dem som tycker att den ska avskaffas till dem som tycker att den ska höjas mycket. Det är två motverkande argument. Det är införselargumentet, som Mats var inne på också, att eftersom vi nu har en ökad införsel från andra länder och med EU-anpassning måste vi sänka skatterna. Annars kommer alla att köpa all sin alkohol utomlands. Mot detta står folkhälsoargumentet att vi måste ha en hög skatt för att bibehålla folkhälsan.

Vad gäller folkhälsan ser man att de som bor på ställen där det finns mycket alkoholproblem hos vuxna har mycket högre acceptans för alkoholskatt än på andra ställen. Effekten av alkoholproblem hos ungdomar finns men är svagare. Min tolkning – det är inte säkert att den är helt korrekt – är att vi vuxna handlar mindre om det är dyrare. Det är en standardteori. Om vi går till Systembolaget köper vi mindre om det kostar mer. Därför blir alkoholproblemen mindre. Tonåringar går inte till Systembolaget och köper sin beskattade alkohol. De får alltid sin alkohol på olaglig väg. Därför tycker folk inte att kopplingen är lika stark. Om man ska höja spritskatten måste man se det som en direkt koppling till effekterna.

Om man ska sammanfatta vad det gäller legitimitet så kan konstateras att ju större kunskap folk har desto större blir acceptansen för skatterna. Man vet inte riktigt vad det beror på, om folk som är mer välinformerade generellt sett tycker att högre skatter är bra eller om det beror på att oinformerade väljare tror att skatten är högre än vad den verkligen är. Brittiska undersökningar har visat, när man har undersökt vad folk egentligen tror om skattenivån, att om man inte riktigt vet har man en tendens att överskatta skatten. Man tror att skatten är högre än vad den verkligen är.

Det är också viktigt att man ser en tydlig koppling mellan skatten och ändamålet. Man kanske inte sympatiserar med ändamålet, men om man inte begriper det kan man inte ha någon acceptans för det.

Något som jag inte har varit inne på ännu är förtroendet för politiker, som visar sig vara väldigt viktigt. Om man litar på er politiker, på er förmåga att göra något bra av skatterna, har man en högre acceptans för skatter. Det gäller inkomstskatter som drar in väldigt mycket pengar. Ska ni få förtroende att förvalta väldigt mycket pengar? Det gäller också de effektivitetsmässiga skatterna. Har ni politiker förmågan att bestämma och korrigera folks beteende med hjälp av skatter?

Legitimitet är viktigt. Annars riskerar vi att få ett omfattande skattefusk, som Åsa var inne på. Det är möjligt att skattemoralen håller på att luckras upp. Jag ska bara säga några ord om skattefusk. Vi kan återkomma till det senare.

Det har visats i forskning att det inte bara handlar om att man vill tjäna pengar på det – om jag låter bli att betala skatt får jag mer över i plånboken. Vi får ofta dåligt samvete om vi gör något som inte är riktigt. Men om man ser att alla andra fuskar sänks barriären, och sannolikheten ökar för att man också fuskar själv. Det är väldigt viktigt.

Folk tror att fusket skiljer sig väldigt mycket åt mellan olika skatter, inte bara för att vissa skatter kanske är lättare att fuska med än andra utan också

för att det antagligen finns olika sociala normer när det gäller fusk. Det finns sociala normer som säger att vi inte ska fuska alls. Men det kan finnas sociala normer som säger att någon skatt kan vara mera okej i folks ögon att fuska med än någon annan skatt. När jag och flera kolleger har tittat på skattefusk visar det sig att misstron mot politiker är den vanligaste förklaringen till att man tror att skattefusk är vanligt. Man litar inte på politikerna. Då tycker man att det är okej att fuska, vilket också Skatteverket har visat i en undersökning.

Det var väldigt kort om skattefusk. Vi kanske kan återkomma till det senare.

Ordföranden: Den som har varit uppmärksam har märkt att vi lyssnat på forskare från Stockholms universitet, Lunds universitet och Göteborgs universitet. Då känns det viktigt – inte bara för att jag är från Uppsala utan för att Uppsala har rikets äldsta universitet – att det kommer en forskare därifrån, nämligen Kristina Ståhl som är professor vid juridiska institutionen vid Uppsala universitet men också har en bakgrund vid Handelshögskolan i Stockholm som sådan.

Kristina Ståhl: Jag ska prata utifrån en lite annan horisont än mina kolleger här. Jag är alltså jurist, och jag ska prata om vårt EU-medlemskaps betydelse för hur våra skatter kan se ut. Vi har fått höra lite om hur vi borde utforma vårt skattesystem för att det ska vara optimalt och accepterat. Jag ska prata om vilket handlingsutrymme som vi eller snarare ni har att följa råden. Vilken betydelse har EU-medlemskapet för Sveriges möjligheter att självständigt välja hur vi vill att vårt skattesystem ska se ut? Vad kan vi bestämma här hemma? Vilka krav är vi bundna av som medlemskapet ställer på oss?

Den övergripande frågan är om vårt EU-medlemskap begränsar skattesuveräniteten, möjligheten att själva utforma vårt skattesystem. På den frågan kan man bara svara ja. Vi har inte en fullständig handlingsfrihet i Sverige längre. Vi är bundna av flera olika regelverk som finns inom EU och som har betydelse på skatteområdet.

För det första finns det i dag en hel del gemensam lagstiftning som uttryckligen rör skatter. Till exempel momsens är till stora delar harmoniserad inom EU. Vi kan inte självständigt utforma momsens precis som vi vill, utan vi är bundna av den ganska omfattande regelmassa som finns inom EU för hur momsregler ska se ut. Det gäller också vissa punktskatter och faktiskt också vissa frågor inom företagsbeskattningen. Där finns det ett uttryckligt regelverk inom EU som vi måste följa.

Det finns också en övergripande norm i EG-fördraget som säger att man inte får ha skatteregler som hindrar den fria rörligheten. Man får inte ha några regler över huvud taget som hindrar den fria rörligheten, inte heller skatteregler. Det har visat sig ha ganska stor betydelse på skatteområdet, vilket man kanske inte trodde från början att det skulle ha. Men här har EG-domstolen, som jag kommer tillbaka till om en stund, haft väldigt mycket att göra. Den har prövat skatteregler i väldigt många olika fall och funnit dem vara i strid med de grundläggande bestämmelserna om fri rörlighet.

Man får inte heller ha skatteregler som gynnar till exempel vissa regioner eller vissa typer av verksamheter, för då kan man komma i konflikt med statsstödsreglerna som också är en del av EU:s regelverk. Jag kommer något tillbaka till det också. Jag såg i min mejl i morse att nu har propositionen kommit om att de sociala avgifterna ska sänkas på vissa verksamheter. Då tänker man genast som EU-jurist att det handlar om statsstöd. När jag klickade igenom propositionen lite snabbt framgår det också där att även regeringen har insett att det är ett statsstödsproblem och att man då måste be kommissionen om tillstånd att genomföra det. Det är inget som vi kan styra själva, utan vi måste ha EU:s godkännande för att kunna genomföra det.

Hur ser EU:s skattepolitik ut? Vad vill man göra på skatteområdet inom EU? Den rättsliga och politiska utgångspunkten är att alla medlemsstater måste vara eniga för att man ska kunna göra något uttryckligen på skatteområdet. Det är nu 27 medlemsstater, och alla måste vilja samma sak. Annars blir det ingenting. Det betyder att det är ett ganska trögmanövrerat lagstiftningsmaskineri som finns inom EU. Men det maskineriet arbetar ändå när det gäller moms och punktskatter. För där finns det en grundläggande reglering redan som man måste vårda och utveckla. Det sker också, även om det sker trögare än i ett nationellt parlament där man kan lagstifta med ett majoritetsbeslut. Här måste man få fullständig enighet.

När det gäller inkomstskatterna, där man inte alls på samma sätt har en grundläggande reglering, kan man nog säga att det finns ett lagstiftarvakuum på EU-nivå. EU-lagstiftaren, ministerrådet, kommer inte så långt här. Det har då lämnat ett utrymme. Då är frågan vem som fyller detta utrymme. Man skulle kunna tänka sig att det är medlemsstaterna. Då får de själva ta hand om de skattefrågorna. Men det har visat sig att en annan aktör har klivit in och fyllt det utrymmet ganska mycket. Det är EG-domstolen. Bland skatteforskare ställer man sig ofta frågan om det är EG-domstolen och inte ministerrådet som i praktiken har blivit EU:s skattelagstiftare.

Jag har funderat lite grann på om EG-domstolen har en skattepolitik. Som jurist är det som att svära i kyrkan att säga att en domstol har en politik. Domstolar ska tillämpa den politik som politikerna har transformerat till lag. Men när det gäller EG-domstolen skulle jag nog vilja säga att det finns något slags politik där. Domstolen agerar inom fördraget. Fördraget är väldigt generellt formulerat. Det är väldigt allmänna regler som säger att man inte får ha några hinder för den fria rörligheten. Det är ungefär vad regeln säger. Det gör att domstolen har ett väldigt stort handlingsutrymme och kan göra val. Det blir då rättspolitiska val. Man kan välja att tolka reglerna väldigt strikt eller väldigt vitt. Domstolen har valt att ge de här reglerna ett väldigt stort genomslag. Det gäller inte bara skatteområdet, utan det här känner man igen från de diskussioner som har funnits om alkoholmonopol, spelmonopol och allt möjligt som vi är berörda av i Sverige.

På skatteområdet är det fortfarande väldigt stora rättsliga oklarheter om vad som faktiskt gäller. Vad får medlemsstaterna göra, och vad får de inte göra? Det finns i dag hundra domar från EG-domstolen som rör inkomstskat-

ter i förhållande till EG-fördraget. Fortfarande är oklarheterna väldigt stora. Det är en väldigt rolig uppgift, tycker vi forskare, att ta oss an den här praxisen. Det finns väldigt mycket forskat kring detta, men det finns ändå inte så jättemycket säkra svar. Det kan man tycka är paradoxalt, men så är det.

Det man i alla fall kan säga är att EG-domstolen har gått hårt fram på skatteområdet när det gäller skatteregler som uppfattas hindra den fria rörligheten inom EU. Det finns svenska exempel där vi har fått ändra regler eller där det finns en diskussion om huruvida vi måste ändra regler. Det finns många sådana exempel. Uppskov med beskattningen av vinsten vid bostadsförsäljning och att man tecknar utländska pensionsförsäkringar är exempel på en problematik som uppkommer när man som medlemsstat vill ha regler som ska gynna vissa områden. Man vill sänka skatten för viss typ av verksamhet, eller man vill kanske, som när det gäller uppskov, låta en vinst bli beskattad först vid ett senare tillfälle för man menar att det av olika skäl inte är lämpligt att beskatta omedelbart. När det gäller pensionsförsäkring har vi i Sverige ett system som gör att sparande i pensionsförsäkringar är skattegynnade för att vi tycker att det är bra att folk sparar i pensionsförsäkringar.

När man ställer det här i relation till EU:s regler uppstår problemet att hittills har Sverige och alla andra länder avgränsat de här förmånerna till det egna landet. Om man ska få uppskov med bostadsvinsten måste man köpa ett hus i Sverige. Om man ska få ett skattegynnade pensionssparande måste man teckna en pensionsförsäkring i ett svenskt försäkringsbolag. EG-domstolen har då sagt att så kan vi inte ha det. Båda de här regelverken är testade och förkastade av EG-domstolen. Här har det också skett förändringar som ni känner till. De är direkt pådrivna av vårt EU-medlemskap. Jag tror inte att ni politiker tyckte att ni ville ha det så utifrån rent svenska överväganden. Det har drivits fram av krav från EU och EG-domstolen. Det finns andra exempel som jag kan komma tillbaka till om ni är intresserade. Det är ett problemområde när man har positiva fördelaktiga regler som man velat avgränsa till att bara gälla inom landet. Det är väldigt svårt att få acceptans för det.

En annan grupp regler är de regler som är direkt riktade mot utlandet i stället där man försöker hindra olika former av skatteundandragande, skatteflykt, genom att använda utländska bolag och andra utländska konstruktioner för att komma undan svensk skatt. Sådana regler som vi har är också problematiska, för de hindrar den fria rörligheten. Vi har också exempel på att EG-domstolen mer eller mindre kategoriskt har förkastat den typen av reglering, vilket också har föranlett ändringar och kommer säkert att föranleda flera ändringar av svenska regler.

Det var skattepolitiken inom EU. Sedan tänkte jag säga något om vad jag uppfattar vara svensk EU-skattepolitik. Man kan dels tänka på vad vi har för EU-skattepolitik på hemmaplan, dels på hur Sverige agerar inom EU på skatteområdet. Om man tittar på vad som händer här hemma är det nog en allmän uppfattning bland skatteforskare att det händer för lite. Jag pratar om ett lagstiftarvakuum inom EU. Det finns många som menar att det finns ett motsvarande lagstiftarvakuum här hemma på så sätt att vi är dåliga på att anpassa oss

efter de krav som EU ställer. Det betyder att svenska regler i allt större utsträckning kommer i konflikt med EU:s regelverk.

Det har skrivits en del om det här, och det har framförts att det ger andra aktörer i Sverige utrymme. Jag pratade om att EG-domstolen fick stor makt inom EU. I Sverige kan vi se en motsvarande utveckling. Det som inte den svenska lagstiftaren gör får andra göra. Här är det svenska domstolar och det svenska Skatteverket som har fått kliva in och fylla ut lagstiftarvakuumet.

Ett exempel på vad som är ganska omdiskuterat bland skatteforskare är att Skatteverket har fått ta på sig ett väldigt stort ansvar för att se till att vi inte tillämpar skatteregler som är EG-stridiga. Ni känner säkert till att Skatteverket jobbar med något som heter styrsignaler, det vill säga riktlinjer till de lokala skattekontoren om hur de ska agera, hur de ska beskatta i olika situationer. Det finns jättemånga styrsignaler på många områden, men det finns en hel del, minst tio stycken, som berör EG-stridiga skatteregler. Om vi säger att det finns tio så kom i nio av dessa Skatteverket fram till att de gällande svenska reglerna inte är förenliga med EG:s regelverk, så de kan vi inte tillämpa. Skatteverket säger självt på eget bevåg att vissa regler som har stiftats av Sveriges riksdag, som är gällande lag i Sverige, ska Skatteverket inte använda sig av för att de är EG-stridiga.

Det kan man som skatteforskare tycka inte är en lämplig ordning. Det sätter rättssäkerheten ur spel. En skattebetalare som tittar i lagen ser att han eller hon ska beskattas på ett visst sätt. I själva verket ska han eller hon inte det, för Skatteverket tillämpar ett annat normsystem som kommer från EU. Det är inte heller bra för skatternas legitimitet förstås att den svenska lagen som står i lagboken inte är den som tillämpas. Det är en sådan fråga som diskuteras en hel del i skatteforskningen.

Hur är det med Sveriges agerande inom EU? Vad vill Sverige göra när man åker ned till Bryssel? Från svenskt håll finns det en skepsis mot gemensam lagstiftning. Sverige tillhör inte pådrivarna när det gäller en utökad harmonisering och mer gemensamma skatteregler. Man är snarare tillbakadragen och vill till exempel behålla vetot i skattefrågor. Det finns medlemsstater som vill att vi ska överge det och övergå till majoritetsbeslut inom EU. Det tycker inte Sverige och en del andra medlemsstater.

Bevekelsegrunden för att behålla vetot är naturligtvis att man vill behålla skattesuveräniteten på hemmaplan. Man vill själv kunna styra över sina skatter. Det som nu diskuteras är om detta veto verkligen leder till det, eller om man lämnar ännu mer makt åt EG-domstolen som är väldigt aktiv på skatteområdet i stället för att ge mer makt åt den svenska eller nationella lagstiftaren.

Många pläderar för att det vore bra ur olika synvinklar att slopa vetot och övergå till majoritetsbeslut på skatteområdet. Man vänder sig emot att EG-domstolen får så stort inflytande. Man säger att det inte är bra med ett regelverk som växer fram genom domstolspraxis. Regelverk ska växa fram genom lagstiftning av politiker, inte genom en domstols rättspolitiska val. Det är en demokratifråga men det gäller också ett mer tekniskt perspektiv. Det blir inga

bra regler. Det blir ett jättejobbigt system att hantera när det inte är lagstiftning man håller på med utan 100 domar från EG-domstolen som man ska försöka få fason på för att få reda på vad som gäller.

Ordföranden: Nu har vi fått fyra utmärkta anföranden som kan föranleda frågor från oss i utskottet. Vi ska ta en paus före frågestunden. Liksom skatter ska vara rättvisa förekommer rättvisa här i riksdagen när det gäller frågestunder. Inledningsvis kommer vi att ge ordet till en frågeställare från varje parti. Det kommer alltså sju frågor från partierna i storleksordning.

Sedan har vi tillräckligt med tid för att alla som vill ställa frågor ska hinna göra det innan vi slutar ungefär 12.45.

Nu tar vi paus och återsamlas 11.20.

Ordföranden: Välkomna tillbaka. Vi inleder nu frågestunden. Jag släpper först fram tre frågeställare, sedan kommer ytterligare fyra frågeställare. Då blir det inte alltför många frågor att hålla reda på.

Laila Bjurling (s): Tack för jättespännande föredragningar. Det var lite svårt för mig att hinna reflektera; det var ett rasande tempo. Men jag har ju fått papper så att jag kan läsa i efterhand.

Jag har ett par frågor, den första till Mats Persson. Högre skatt på varor som höginkomsttagarna konsumerar och som därför är prisokänsliga kanske inte ger så många kronor till statskassan om man tar ut skatt bara på det sättet.

När det gäller moms sade du ett entydigt nej till enhetlig moms. Vi har just i dagarna fått en rapport från EU där kommissionen tycker att det från ekonomisk synpunkt är önskvärt med en enhetlig moms även om den inser att det är svårt politiskt. Kan du utveckla det?

Jag har också en fråga till Katarina Nordblom. Det är spännande med attityder. Jag har hört på ett seminarium tidigare att när det gäller legitimitet sade man att 5 procent är notoriska fuskare. Det spelar ingen roll vilka system man har. 20 procent betalar oavsett vilka system man har. De följer alltid lagen. Resten, 75 procent, är beroende av vad andra gör. De betalar om andra betalar. Är det de fem procenten som är viktiga? Skulle man kunna informera bort det? Vi var inne på att de som är välinformerade har större acceptans för höga skatter än oinformerade. Skulle vi från statens sida kunna informera fram en acceptans för höga skatter?

Lena Asplund (m): Jag vill också tacka för väldigt bra föredragningar.

Min första fråga ställs till Mats Persson och tangerar det som Laila Bjurling sade. Du sade att alla forskare säger nej till enhetlig moms. EU är ju inte av den åsikten. Jag tror att det var 2006 som utredningen På väg mot en enhetlig moms kom. Man var där tydlig med att det är viktigt med en enhetlig moms. Det gör systemet enklare och vi skulle kunna sänka vår momsskatt till 21 procent.

Är skillnaden mellan vad forskare säger och vad andra säger politik eller handlar det om att förenkla regler? Jag vill att du utvecklar det lite mer.

Jag har också en fråga till Kristina Ståhl. Hur tror du att EU och skattepolitiken kommer att utvecklas framöver? Vi är 27 stater och flera är på väg in. Vi har olika skattelagstiftningar. Tror du att vi går mot en harmonisering?

Har EG-domstolen för stor makt gentemot vår egen suveränitet? Är vi på väg mot ett Europas förenta stater när det gäller skatter? Vad är din åsikt om det?

Jörgen Johansson (c): Även jag vill tacka för en bra genomgång.

Jag börjar med en fråga till Kristina i din roll som jurist och på skattesidan. Det gäller legitimiteten i skattesystemet. Du var inne på frågan om uppskovsrätt. Den förändrade lagstiftningen som gör att man kan flytta med sig sitt kapital ut i Europa kommer att medföra problem. Hur tror du att systemet kommer att se ut i framtiden? Hur kommer vi att kunna klara av kontrollen från svensk sida och upprätthålla legitimiteten? Börjar vi se slutet på uppskovsrätten?

Jag har också en fråga som gäller bolagsbeskattningen. Mats gick inte in så mycket på det, utan hoppade över avsnittet. Jag skulle vilja att du tar upp lite av det som du hade tänkt säga på det området.

Åsa säger att om man höjer skatten med 1 procent på företagen får man en minskad investeringsvilja på 3 procent. Katarina säger att befolkningen tycker att bolagsskatten är bra. Man kanske till och med kan tänka sig en höjning. Är det inte något av systemet? Det är någon annan som betalar, och det gör att man har det synsättet.

För fem sex år sedan låg vi relativt bra till med våra 28 procent. Nu börjar vi ligga på den övre delen på skalan.

Kristina! Kan du ge några synpunkter på den konsoliderade bolagsskattebasen som i dag diskuteras inom EU, och hur den eventuellt skulle kunna höja legitimiteten?

Mats Persson: Jag tar Laila Bjurlings fråga först. Blir det så mycket pengar om vi har en högre skatt på prisokänsliga lyxvaror som konsumeras av höginkomsttagare? Jag kan på rak arm bara komma på fransk konjak, men om man sätter forskarna på att leta hittar de nog ett antal varor. Frågan är hur långt ned man går i definitionen av lyxkonsumtion. Jag har inte något svar i kvantitativa termer.

Om man tar extrema lyxvaror blir det ju inte så mycket. Men om man accepterar att träffa lite fel och går ned i inkomstkänslighet så att det inte är bara de allra rikaste men ändå höginkomsttagare och om man även accepterar att det inte är alldeles prisokänsliga varor kan man säkert dra in mer pengar. Exakt hur mycket det skulle ge och vilka varor det skulle bli fråga om får man utreda.

Du ställde också en fråga som var ungefär densamma som Lena Asplunds. Forskarna säger nej till enhetlig moms av teoretiska skäl. Vi ska inte ha enhetlig moms. Det finns effektivitetsvinster med att ha hög moms på prisokänsliga varor och låg moms på priskänsliga varor. Samtidigt säger EU ja till enhetlig moms. Varför denna motsägelse?

Jag tror att forskarna tittar på det ur ett mer teoretiskt perspektiv. Principiellt ska man beskatta det prisokänsliga. Jag antar att EU ser på det mer praktiskt. Hur ska man genomföra detta? Då har man alla gränsdragningsproblem. Vad är mat kontra restaurangtjänster? Vad är fritidsaktiviteter kontra transportmedel? Såvitt jag förstår är det jättelika problem. Därför ge man upp och säger att det inte går och att det är bättre att ha en enhetlig moms så att man slipper allt tjafs. Det är vad jag tror.

Jörgen Johansson frågade om bolagsbeskattningen. Jag har inte något att säga om legitimitetsfrågan. Det är en psykologisk fråga. Alla vill ha hög bolagsskatt eftersom man tror att det inte drabbar en. Däremot vill alla ha låg fastighetsskatt eftersom man tydligt ser hur det drabbar en.

Det är en synvilla. Om Sverige har en hög bolagsskatt lägger inte företagen sina investeringar i Sverige. Man lägger dem utomlands där det är lägre bolagsskatt. Det drar ned sysselsättningen i Sverige, eller reallönerna eller eventuellt båda delarna. Det är den indirekta effekt som folk kanske inte tänker på. Det är vår uppgift som nationalekonomer att tänka på den indirekta effekten. Kapitalskatter är väldigt komplicerade.

Skatt på kapital ska vara noll, enligt Chamleys resultat. Han visar att skatt på kapital stör ekonomin mer än andra skatter. Det är inte riktigt utrett hur det är när man har olika typer av kapitalskatter. Bolagsskatt kontra förmögenhetsskatt är inte utrett. Där finns mycket kvar att göra innan vi kan uttala oss säkert.

Oavsett vad vi tycker om bolagsskatten driver skattekonkurrensen ned bolagsskatten. Det började med Irland som hade låg bolagsskatt. För ett par decennier sedan var Irland ett av Europas fattigaste länder. Man drev stenhårt frågan om låg bolagsskatt. En massa företag lokaliserade sig till Irland. Nu hör Irland till Europas rikare länder. Så går det när man med låg bolagsskatt lockar till sig företag.

Nu är det Estland och andra som spelar med samma medel och försöker locka till sig företag genom att ha en aggressivt låg bolagsskatt.

Man kan fråga sig hur Sverige ska agera. Ska vi spela med och sänka vår bolagsskatt? Ska vi fortsätta att följa med i *the race to the bottom*, som man pratar om, alltså kapplöpningen ned mot nollpunkten på bolagsskatten? Eller ska man i EU försöka ha något slags förbud mot det och låta EU ingripa? Men då blir det så som Kristina pratade om, att man kräver enhetliga beslut i sådana frågor. Det är klart att Irland och Estland röstar väl emot sådana förslag, så det är svårt. Jag har egentligen ingenting att säga. Jag bara iakttar med fascination den skattekonkurrens som pågår mellan länderna.

Åsa Hansson: Jag vill säga något om momsen, om den ska vara enhetlig eller inte. Vi nationalekonomer säger att den inte bör vara enhetlig. Det är för en gångs skull ganska stor konsensus bland oss nationalekonomer i just den frågan.

Vi har även börjat titta på andra teoretiska modeller. Tidigare tyckte man att vi skulle ha en likformig skatt, att det var viktigt att alla inkomster beskattades lika. Man skulle inte snedvrída folks beslut.

Nyligen tittade vi också på vad som händer om vi tar med produktionen i hemmet, hur det påverkar det vi vet om optimalbeskattning. Vi tillbringar ju för mycket tid i hemmet på grund av de höga skatterna. Eftersom det är för dyrt att anställa någon är det bättre att vi själva målar hemma. Om man inkluderar detta i de teoretiska modellerna får man som resultat, som Mats var inne på, att varor som konsumerar mycket fritid ska beskattas högre. De här modellerna ger ännu mer stöd för att vi ska ha differentierad moms.

Rent teoretiskt finns det alltså ett ganska starkt stöd från oss nationalekonomer för att momsen ska vara differentierad. Sedan finns det andra aspekter på skattesystemet, som att det ska vara lätt att administrera och att det ska anses vara rättvist. När det gäller att det ska vara lätt att administrera måste vi känna till alla elasticiteterna. Även om det går att ta reda på dem så förändras de över tiden, och det blir gränssättningsproblem, så rent praktiskt är det kanske svårt att få till en differentierad moms. Men det finns egentligen mer stöd för det i dag än för tio år sedan, visar våra teoretiska resultat.

Jag ska också säga något om bolagsskatten och *the race to the bottom* och om det är något som vi ska oroa oss för. I Sverige ger bolagsskatten ganska lite i skatteintäkter. Ungefär 5 procent av de totala skatteintäkterna kommer från bolagsskatten. Det kanske inte är ett så stort problem om bolagsskatten blir noll procent eftersom den ger så lite. Men ett problem är att den fungerar som något som vi kallar för *back stop*. Om vi har en bolagsskatt som är noll procent kommer vi att få enorma incitament för att bli egenföretagare och bilda bolag. Om man tror att det blir bra för den svenska ekonomin med fler bolag och fler företag är det kanske positivt, men det är inte den formen av företag som är drivna av skatteincitament som vi vill ha.

Det är alltså ett problem om bolagsskatten blir för låg eftersom det ger incitament att bedriva verksamheten på annorlunda sätt. Vi kan tänka oss om alla sjuksköterskor skulle bilda bolag och vara konsulter på ett lasarett. Det är säkert något som juristerna skulle kunna lösa på något sätt, men det skulle ställa till med problem.

Katarina Nordblom: Jag fortsätter med bolagsskatten och Jörgen Johanssons fråga om det är så att man gillar bolagsskatten för att det är någon annan som drabbas. Till stor del tror jag att det är så. Just bolagsskatten var också den skatt som det var flest som var osäkra på. Vi gav dem också möjligheten att kryssa i att de inte hade någon uppfattning, och bolagsskatten var en sådan skatt som nästan en tredjedel saknade uppfattning om. Det känns som att det kanske inte är en skatt som berör just mig. Vi såg också att detta med egenintresset spelar en stor roll för attityder vad gäller alla skatter. Vi såg tydligt att om man själv är företagare är man mycket mer angelägen om sänkt bolagsskatt än annars, så det har säkert stor betydelse.

Laila Bjurling frågade om man kan informera fram en acceptans för höga skatter och om man skulle kunna påverka de, som det har hävdats, 75 procent som kanske fuskar. Även om man inte ska hänga upp sig på specifika procentsatser, tror jag att man bör ta fasta på just detta att det finns en stor massa som är påverkbar. Det finns ganska många som skulle kunna tänka sig att

fuska men som inte gör det i alla avseenden, som är påverkbara. Om de sociala normerna uppluckras och man säger att det är okej att fuska, visar de studier som jag själv har genomfört och studier som jag har sett från andra länder att det vilar ett stort ansvar också på er politiker att framstå som trovärdiga och tillförlitliga. Man tänker: Om jag kan lita på politikerna är jag också själv mer benägen att låta bli att fuska.

Här handlar det också om just detta med information. Jag tror inte att det generellt sett går att informera om en acceptans för väldigt höga skatter. Det beror ju på vad man själv tycker. Men jag skulle tro att det finns väldigt många som är oinformerade och som inte riktigt har koll på hur skatterna fungerar. Det är väl nästan ingen som vet exakt hur de fungerar men på det stora hela. Man vet inte riktigt vad den egna beskattningen grundar sig på. Nu kan man skicka ett sms och ge okej på sin deklaration och behöver egentligen inte ta reda på hur mycket man har tjänat och hur mycket man betalat i skatt.

Jag tror att man skulle kunna informera om både hur stora skatteuttagen egentligen är och vad skattemedlen faktiskt används till. När det gäller vissa styrmedelsskatter ser man en tydlig koppling. För att återigen ta exemplet med koldioxidskatten förstår man att själva syftet med skatten inte främst är att det ska komma in pengar till statsskatten utan att det är att påverka folks beteende så att det blir mindre skadligt. Där tror jag att det finns en möjlighet att informera till lite högre acceptans i alla fall.

Kristina Ståhl: När det först gäller frågan hur utvecklingen kommer att bli inom EU är det förstås helt omöjligt att säga, men man kan ju gissa lite. En sak som är viktig att komma ihåg är att EU jobbar väldigt lite med skattenivåer, alltså hur höga skatterna ska vara. Det är en fråga som EU intresserar sig väldigt lite för. Det man jobbar med är vad som ska beskattas, alltså skattebaserna. Det jobb som pågår nu är att harmonisera skattebaser i större utsträckning än i dag.

När det gäller momsens har vi redan harmoniserade skattebaser. Där handlar det om att modernisera och utveckla det system man har. När det gäller inkomstskatter och skatter på företag har vi inte så mycket av gemensamma regler nu, men det pågår ett ganska stort arbete inom EU om företagsbeskattning primärt.

Den konsoliderade bolagsskattebasen nämndes. Tanken är att företag med verksamhet i flera EU-länder inte ska behöva konfronteras med en massa olika skattesystem, som är fallet i dag. Har man verksamhet i tio länder måste man hantera tio olika skattesystem. Tanken är att man inte ska behöva göra det i framtiden, utan man ska bara behöva hantera ett skattesystem. Detta arbete är ganska långt gånget inom EU på rent teknisk nivå. För närvarande är det inte politiker som jobbar med det, utan det är skatteexperter som utformar ett system ända ned på detaljnivå. Arbetet har kommit långt, och det finns en stor vilja inom framför allt kommissionen att komma vidare här.

Från svenskt håll har man haft en ganska avmätt hållning till detta och en stark skepsis till att det kommer att bli verklighet inom den närmaste tiden. Möjligen kan man tänka sig att vissa medlemsländer kommer att välja att gå

vidare med det här systemet, även om inte alla hänger på. Då kommer vi att få en kärntrupp av länder som kommer att ha ett tätare samarbete på skatteområdet. Då är det väl en inte alltför vild gissning att Sverige inte kommer att tillhöra den kärntruppen. Men det kanske ni vet mer om än jag eftersom det i grunden är politiska beslut som styr det.

Har EG-domstolen för stor makt? Ja, jag tycker att EG-domstolen har för stor makt. Vems fel är det? Ja, inte är det EG-domstolens fel, utan jag tycker att EG-domstolen har lämnats i den situationen på grund av att de som skulle ha makten, det vill säga ministerrådet och lagstiftaren, inte har tagit sitt ansvar. Det är min åsikt. Jag tycker alltså att EG-domstolen har för stor makt. Samtidigt har EG-domstolen agerat utifrån de förutsättningar som domstolen har. Det var lite om vad som händer i EU.

Hur är det då på hemmaplan, hur förhåller vi oss till det som händer? Det var också en fråga om uppskovsrätten och om vi kommer att kunna behålla den över huvud taget. Den genomgående strategin hittills när vi har fått våra skatteregler underkända har varit att försöka behålla dem och utvidga dem till att gälla även utlandet. Uppskovsreglerna är ett exempel på det. Ett alternativ hade varit att ta bort uppskovsreglerna om man nu inte får ha dem bara i Sverige.

Detsamma gäller för pensionsförsäkringar. När vi nu inte får ha bara svenska pensionsförsäkringar skattegynnade har vi nu gått vidare och tänkt oss att vi även ska tillåta utländska pensionsförsäkringar att komma in i systemet. Men den fråga som omedelbart inställer sig är den som kom upp här, om detta kommer att fungera. Kommer vi att kunna få in de här uppskoven? Kommer vi att kunna beskatta de belopp som faller ut från pensionsförsäkringarna någon gång i framtiden? Där finns det en osäkerhet. Tanken är att det här ska kunna ske genom samarbete mellan skattemyndigheter i olika länder, men det är många som uttrycker skepsis mot att de mekanismerna kommer att fungera.

Det är inte bara Sverige som har utvidgat systemet till utlandet. Det har varit det initiala sättet att hantera detta i många länder. Jag tror att vi kommer att kunna se en motsatt utveckling, att man kommer att ta bort vissa skatteförmåner och skattegynnade områden därför att man menar att det inte går att upprätthålla dem när de måste utvidgas också till utlandet. Då skulle min prognos när det gäller uppskoven vara att de kanske försvinner, om inte av något annat skäl så för att de inte blir hanterliga i en situation där man måste ge uppskov även till utlandet.

Agneta Berliner (fp): Även jag vill tacka för väldigt bra och intressanta föredragningar.

Jag har en fråga som jag i och för sig tror är mest riktad till Mats Persson, men ni andra får också gärna kommentera den. Den rör Folkpartiets förslag om individuella kompetenskonton. Det är ett system som var på gång här i Sverige för ett antal år sedan men som gick i stå. Men vi skulle gärna införa det.

Det handlar om att jag som anställd ska kunna avsätta en summa pengar av min lön varje månad på ett konto, och min arbetsgivare kanske vill avsätta en liknande summa för att jag i framtiden ska kunna använda pengarna för att studera. Då är min fundering hur man enligt Chamleys princip eller någon annan ser på detta. Det är ju något slags omvänd kapitalbeskattning. Egentligen handlar det om framtida konsumtion. Finns det erfarenheter av den typen av åtgärder i utlandet?

Marie Engström (v): Jag vill naturligtvis också tacka för bra föredragningar.

Jag vill ställa ett par frågor till Åsa Hansson och Katarina Nordblom.

Först när det gäller hur skatten eventuellt påverkar viljan att arbeta pratade du om att elasticiteten egentligen tenderar att vara ganska låg, men att vad vi använder skatterna till skulle påverka viljan att arbeta. När det gäller incitament för att jobba över huvud taget finns det också andra incitament, till exempel försörjningsbörda, utbildning, karriärmöjligheter, sociala frågor som att man vill tillhöra samhället och vill vara på en arbetsplats. Hur ställer sig skatteincitamenten mot bakgrund av det? Är det någon som har tittat på i hur stor utsträckning skatterna påverkar viljan att ta ett arbete?

Det var jätteintressant att höra detta om bensinskatt och koldioxidskatt. Har man kontrollerat det här över tiden? De senaste åren har ju klimatdebatten accelererat. Det har i sig inneburit att acceptansen för både bensinskatt och koldioxidskatt har höjts. När ställde man dessa frågor?

Jag har en sista fråga om skatteundandragande och skattefusk. Har man tittat på om det är en generationsfråga? Skiljer sig attityderna åt mellan generationerna?

Helena Leander (mp): Även jag vill tacka så mycket för väldigt intressanta presentationer.

Jag har två frågor till Mats Persson. Först vill jag ha en kompletterande kommentar. Jag saknar lite grann resonemang om externaliteter i frågan om optimal beskattning. Trots allt borde man kunna tänka sig att det skulle vara optimalt att beskatta produkter som har externa kostnader relativt högre, till exempel miljö- och hälsofarliga varor.

Jag funderar också lite grann på det du sade om optimal progressivitet i inkomstbeskattningen, för där var väl slutsatsen bara att slutsatsen var oklar. Det vore väldigt intressant om du kunde resonera lite mer kring det.

Ordföranden: Nu har vi ingen kristdemokrat här, så då kan jag ta ordförandens privilegium och skjuta in en liten extrafråga, kanske mest riktad till Katarina Nordblom, angående hur detta med skatters synlighet påverkar attityden. Visserligen diskuteras inte frågan så mycket här i riksdagen, men utanför riksdagen är det många som har fört fram tanken på att vi skulle slopa källskattesystemet. Nu när det är enklare att betala via Internet och annat skulle man väl kunna tänka sig att låta människor själva få betala in sin inkomstskatt för att därmed göra den mer synlig. Har du några kommentarer till hur ett sådant system skulle kunna påverka attityden till skatter?

Mats Persson: Jag börjar med Agneta Berliners fråga om individuella kompetenskonton. Jag kommer ihåg när man diskuterade detta för några år sedan, men jag satte mig aldrig riktigt in i det, så jag har ingen riktig vetenskaplig kompetens att uttala mig om det.

Ett sätt att se på det är som ett slags pensionsförsäkring, alltså att jag får dra av pengar i dag och sedan får ta ut pengarna i framtiden. Men det här skulle vara en pensionsförsäkring som ligger utöver det halva basbelopp som man får dra av i dag. Sedan får jag ta ut pengarna bara mot en viss motprestation, alltså att jag ska utbilda mig. Argumenten för och emot kompetenskonton kan man säga är delvis desamma som argumenten för eller emot avdragsrätt för pensionsförsäkringar.

Personligen tror jag egentligen inte på det här, men jag har verkligen inget vetenskapligt fog för det. Det måste vara väldigt svårt att dra en gräns mellan konsumtion och verklig utbildning. Vad jag skulle vilja göra då vore att sätta in en fjärdedel av min månadslön på ett kompetenskonto och efter några år ta ett år i Sydfrankrike. Då heter det att jag studerar franska, och det kanske jag gör i någon mening, men jag har det ganska trevligt där. Det är alltså ett sätt att få avdragsrätt för en viss typ av konsumtion. Jag tycker att det låter väldigt trevligt, men jag tror nog inte att det går. Men jag har verkligen ingen vetenskaplig kompetens här, utan det är bara introspektion. Jag tänker på vad jag skulle göra om det funnes sådana konton.

Helena Leander tog först upp en väldigt enkel fråga, om externaliteter, alltså miljöskadlig verksamhet, bör beskattas hårdare genom optimal beskattning. Svaret är entydigt ja. Det är alla ekonomer eniga om. Det är ingenting att diskutera. Det gäller till exempel både koldioxidskatt och trängselavgifter i Stockholm.

Hon ställde sedan en svårare fråga, nämligen den om optimal progressivitet och vad det finns för avvägningar där. Om man ska tillämpa teorin för optimal progressivitet, vad blir det då för avvägningar och i vilka fall hamnar man på att det ska vara en platt och inte en progressiv skatt? Det är så omfattande.

Jag har läst litteraturen, men det är en massa tekniska antaganden om hur individernas produktivitet är fördelad över populationen, alltså hur mycket mer högproduktiv en höginkomsttagare är än en låginkomsttagare och hur våra preferenser ser ut, hur vi vill byta konsumtion mot fritid och sådana saker. Det är en massa tekniska antaganden som jag faktiskt inte kommer ihåg. Men jag tror inte att det har så väldigt stort intuitivt innehåll, utan det är en massa matematiska och tekniska antaganden. Min minnesbild från när jag läste litteraturen är att ibland får man en ganska platt skatt och ibland inte, och jag kan inte riktigt genomsåda när.

Åsa Hansson: I vår litteratur finns det tusen olika artiklar, och det finns ingen riktig konsensus. Men ett resultat som det finns ett ganska starkt stöd för är att det ska vara ett mer uppochnedvänt utformat skattesystem. Låginkomsttagarna får ganska låga skattesatser men också de som är högproduktiva ska möta en låg skattesats, medan medelinkomsttagarna ska ha en högre inkomstskatt,

om man ser på det från ren effektivitetssynpunkt. Det ska alltså vara låga skatter för låginkomsttagare för att få dem i arbete. Sedan ska man inte heller störa de väldigt produktiva höginkomsttagarna, så de ska också ha en ganska låg skatt. Men den stora massan i mitten, om man behöver få in mycket skatteintäkter, kan man då beskatta. Som sagt finns det ingen konsensus kring detta, men det är ett resultat man har kommit fram till i flera olika studier.

Mats Persson: Det finns två väldigt kontroversiella resultat i optimalbeskattningsinstrumentet. Det ena är Chamleys, att kapitalskatten ska vara noll – att störa sparandet är mycket värre än att störa arbetsutbudet i en ekonomi. Det andra är att höginkomsttagarna ska ha låg skatt. Det har genomförts massor av forskning, och det är väldigt lätt att omkullkasta åtminstone det senare, detta med höginkomsttagarna. Men ibland dyker det upp igen när man vill göra några andra antaganden. Det här är sådant som det har forskats väldigt mycket om. Den som har forskat mest om detta i Skandinavien är en finländare, Matti Tuomala. Han är expert på de här sakerna och har studerat dem.

Ordföranden ställde en intressant fråga om detta med källskattesystemet. Det gäller egentligen attityder, så det är inte jag som ska prata om det. Men det är intressant, för man har en känsla av att om folk inte ser skatten som de betalar kan de acceptera den, men om de ser den blir de sura. Ett typexempel är fastighetsskatten. Jag tror att fastighetsskatten är så impopulär just för att man betalar in den själv, medan man däremot inte ser bolagsskatten, som kanske är lika viktig för folks lönenivåer, för den tar någon annan in.

Därför tycker jag att det skulle vara intressant att göra en forskning om fastighetsskatten och särskilja villaägare och bostadsrättshavare. Villaägarna betalar ju in sin fastighetsskatt själva, så de ser den, men bostadsrättsägarna ser den inte för den betalas genom avgiften till föreningen. Då är min gissning att bostadsrättshavarna är mycket mer positiva till fastighetsskatten, även om det skulle vara bostadsrättshavare som betalar lika mycket i fastighetsskatt som några villägare. Detta är en intressant forskningsuppgift som jag inte har gjort, men som det skulle vara kul att göra någon gång för att se om det förhåller sig så.

Åsa Hansson: Först vill jag säga något om de individuella kompetenskontona. Inte för att jag heller vet så mycket om detta, men som nationalekonom kan jag rent generellt tycka att man inte ska låta skatter styra. Varför ska man ge skattelättnad för utbildning? I så fall måste det finnas någon anledning till det, kanske att vi tycker att man utbildar sig för lite. Tycker vi det kanske det finns motiv för att subventionera utbildning på något sätt. Men jag tror också, som Mats, att det skulle bli enorma gränsdragningsproblem mellan vad som är konsumtion och vad som är utbildning. Man måste då mäta utbildning som verkligen leder till ökad produktivitet hos individen. Jag tror alltså inte heller att det är en så jättebra idé.

Maries fråga tolkar jag så här: Hur viktig är egentligen skatten för hur mycket vi arbetar? Spelar den så himla stor roll egentligen? Givetvis finns det, som du nämnde, andra faktorer som sociala normer, karriär och annat som talar för hur mycket vi jobbar. Det har gjorts en del studier där man har

jämfört hur mycket vi arbetar i olika länder. Det finns en väldigt känd studie av en amerikansk ekonom, Pescod. Han har tittat på varför amerikaner arbetar så mycket mer än européer. De jobbar i genomsnitt 50 procent mer än européer.

Det har inte alltid varit så. Fram till första världskriget jobbade vi mer i Europa och man jobbade mindre i USA, och fram till 60-talet jobbade vi lika mycket. Men efter 60-talet hände något som har gjort att amerikaner jobbar mer och européer mindre. Och vad beror det på? Ekonomen Pescod fann att det till 100 procent beror på skattesystemet.

Hade vi haft det amerikanska skattesystemet i Sverige hade vi alltså jobbat lika mycket som de gör i USA. Det kan man kanske tycka låter lite orimligt.

Det finns en rad studier som har tittat närmare på detta och funnit att det finns många andra faktorer som också spelar roll, till exempel arbetsmarknadsregler och hur starka fackföreningarna är. Det finns vissa som menar att det egentligen är ett marknadsmisslyckande att de jobbar så mycket i USA. Det är väldigt svårt som individ att gå in och förhandla om sin arbetstid, men eftersom vi i dag har starka fackföreningar i Europa kan vi genom dem förhandla om vår arbetstid. Det är alltså egentligen ett marknadsmisslyckande att de arbetar så mycket i dag när de egentligen inte vill arbeta så mycket som de gör. Det kanske ligger något i det. Det finns i alla fall studier som har tittat närmare på detta och funnit att en tredjedel går att förklara med skatter.

En ekonom från Handels i Stockholm har gjort en studie av bara Sverige och USA. Han säger att 10 procent beror på skatterna. Allt beror inte på skatterna, men en viss del beror sannolikt på skatterna. Det är omöjligt att ge en exakt siffra. Skatten spelar säkert roll men också andra saker. Det är också viktigt hur man använder skatteintäkterna. Där har Sverige varit ganska bra, för vi har utformat förmåner som är betingade av hur mycket vi arbetar, vilket gynnar arbetsutbudet, och att vi har en väl utbyggd barnomsorg etcetera.

Jag vill också säga något om Lennarts fråga om synligheten. Jag tror precis som Mats att den spelar stor roll. Tidigare har man sagt att de mest hatade skatterna i Sverige är fastighetsskatten och fordonsskatten. Det kan man som ekonom tycka är ganska förbluffande. Men jag tror också som Mats att det är dessa skatter som känns; man ser dem. Fordonsskatten ska betalas i januari. Efter julen, när man är fattig, ska man betala 1 200 i fordonsskatt. Den syns, den gör ont.

När det gäller andra skatter finns det skatter som vi kallar för osynliga skatter, som de sociala avgifterna som man som löntagare aldrig ser. Man vet inte hur mycket det är. Historiskt sett är det dessa skatter som har ökat mest i Sverige.

Då kan man kanske spekulera lite grann i varför de har ökat så mycket. Det kanske beror på att de är lätta att öka eftersom de inte syns lika mycket. Därför är inte protesterna lika stora mot de skatterna som mot fastighetsskatten och till exempel fordonsskatten.

Katarina Nordblom: Det här med skatternas synlighet tror jag hänger ihop med det som vi var inne på förut – hur pass informerad man är. Vet man

egentligen vad man betalar i skatt? Om man själv ska betala in och man ser hur mycket det rör sig om kanske det skulle påverka acceptansen och eventuellt också möjligheterna till, och förekomsten av, skattefusk. Nu är det ju så att de allra flesta löntagare har väldigt svårt att fuska med den vanliga inkomstskatten även om man skulle vilja. Möjligen hittar man på något extra bidrag. Jag skulle kunna tänka mig att frestelsen blir större om man skulle betala in själv.

Mats efterlyste forskning om att se på hur stor acceptansen för fastighetsskatten är beroende på boendeform. Jag har faktiskt tittat lite grann på det. Jag har inte riktigt koll på bostadsrättsinnehavare, men i det som jag precis redovisade tror jag att det var ungefär 80 procent eller 85 procent av villaägarna som ville sänka fastighetsskatten väldigt mycket. Men även så många som 75 procent av dem som bodde i hyreslägenhet ville sänka fastighetsskatten. Men det är klart, bodde man i villa hade det en signifikant inverkan på viljan att sänka.

Sedan vill jag återkomma till Marie Engströms fråga om man har tittat på det här med bensin- och koldioxidskatt och hur det ser ut över tiden. Det som vi gjorde, gjorde vi för ett år sedan. Och sedan gjorde vi faktiskt precis samma sak en gång till, under våren. Vi är inte helt färdiga. Vi har bara sett några preliminära resultat. Dessa preliminära resultat visar att åtminstone koldioxidskatten möter större acceptans efter det att klimathotet har aktualiserats. Men det är bara preliminära resultat som än så länge ligger på ”att-göra-hyllan”.

Kristina Ståhl: Jag vill bara säga något väldigt kort om de här kompetenskontona för att illustrera hur EU kommer in överallt. Man kan tycka: Varför skulle EU bry sig om kompetenskonton? Men det jag kan se som problemet är hur man avgränsar det här i rummet, geografiskt. Hur fungerar det om en människa samlar på sig obeskattade medel i ett kompetenskonto och väljer att flytta från Sverige? Hur hanterar man detta kompetenskonto då? Skulle man i det läget på något sätt vilja ta tillbaka den här skatteförmånen för att man inte vill att personen i fråga ska ta med sig sina obeskattade medel utomlands har man ett EG-rättsligt problem. Detta var bara för att illustrera att EG-rätten kommer in överallt.

Ordföranden: Tack för det! Då ska vi gå vidare med ytterligare frågor. Vi får se hur många vi hinner med.

Lars Johansson (s): Jag tänkte återkomma till fastighetsskatten, för jag tycker att det var intressant med det som Mats Persson inledde med, om att fastighetsskatten är en optimal skatt i någon mening. Man kan utveckla det resonemanget genom att säga att alla som bor någonstans ju är med och betalar en fastighetsskatt. Vare sig man har ett eget hus, en bostadsrätt eller är hyresgäst är det i någon mening så att man betalar en fastighetsskatt. I den meningen är denna skatt egentligen likvärdig med en inkomstskatt.

Då kan man undra över en sak. Vi har ett system i Sverige som innebär att det är kommunerna som tar in inkomstskatt, via kommunalskatt. Varför skulle

man inte i stället kunna ha ett system i Sverige, som det som finns i andra länder, där man tar in fastighetsskatt och, så att säga, kvittar kommunalskatten. Det blir en skatt som tas in på fastigheterna i stället. Den skatten är ju väldigt mycket bättre i den meningen att man inte kan komma undan den. Alla måste betala den. Då gör man också en koppling, tror jag, till den kommunala verksamheten. Det blir väldigt tydligt vart pengarna går. Jag kan tänka mig att ett av problemen med fastighetsskatten har varit att man upplever att det är en skatt som man betalar, men till vad? Jag vill gärna ha en kommentar kring det.

Sedan skulle jag vilja fråga Katarina Nordblom om de här attitydundersökningarna. Jag undrar om ni har jämfört attityder mellan män och kvinnor och om det finns attitydskillnader mellan de olika länen i landet.

Ulf Berg (m): Jag instämmer med tidigare frågeställare om att det var fantastiskt intressant att höra om det här. Jag tänkte återkomma till bolagsskatten och om vad som händer om den går mot noll. Är det hela världen med tanke på att vi väl får en aktieutdelning och att en del av pengarna kommer att stanna i företaget? Det kanske då genererar ytterligare tillväxt. Nu kanske en och annan blir lite rikare på det där. Då har jag förstått att det blir Frankrike och fransk konjak, men jag tror inte att allt tar den vägen. Finns det något ni kan säga om det där?

Jag tänkte också koppla det vidare till att vi har viss speciallagstiftning för forskare och vetenskapsmän. När de kommer hit och jobbar en tid får de lägre skatt. Det Åsa sade var intressant. Vi moderater hade partistämma i Gävle i helgen, och nu skulle det bli ett skatteparadis för undersköterskor och liknande i Sverige enligt Fredrik Reinfeldts vision. Men hur är det på den andra sidan? Måste vi snart börja justera skattenivåerna hos svenskar med hög kompetens? Kan vi riskera en flykt annars?

Slutligen vill jag ta upp förmögenhetsskatten. De flesta har avskaffat den. Kan man också se det här som en form av skatt på kapital så att det också är en väldigt skadlig skatt och att det är bra att den nu försvinner?

Raimo Pärssinen (s): Herr ordförande! Jag har två frågor. För det första skulle jag också vilja vända mig till Katarina Nordblom. Det gäller det här signalsystemet som du beskrev, att det är väldigt viktigt att det finns ett stort förtroende också för politiker. Det har jag en frågeställning om. Om våra ledande politikernas attityder är väldigt viktiga bör det rimligtvis också vara kopplat till att vi har ett skatteverk som har ett bra kontrollsystem och stora möjligheter att kunna följa upp det här. Det är också viktigt att det är enklare regler och att vi kan förklara kopplingen mellan skatt och ändamål.

Men hur blir det om vi går mot en riktning där Skatteverkets resurser i någon mån begränsar möjligheterna till kontroll? Och om man dessutom för in regler som säger att man slopar förmögenhetsregistret, så att man inte kan kontrollera det här gentemot socialförsäkringssystemen – påverkar det skattemoralen eller attityden?

Sedan vill jag också fråga specifikt: Vad finns det för skillnader när det gäller attityder mellan skatteundandragande, skattefusk, och fusk när det

gäller våra socialförsäkringar: sjukpenning, föräldraförsäkring med mera? Finns det skillnader där?

Sedan, herr ordförande, får jag också bara ställa en fråga till Kristina Ståhl. Det handlar om EU-skatterna. Det är väl så att när man pratar om den globala konkurrensen kan vi säga att Europa försöker formera sig för att klara sig i denna. Men samtidigt finns det en intern konkurrens mellan medlemsstaterna. Då är det väl rimligare att tänka sig att det gemensamma hot som ligger över oss, klimathotet, kommer att leda till en mycket starkare utveckling av gemensamma skatter. Jag skulle gärna vilja höra dig kommentera detta.

Mats Persson: Jag börjar med Lars Johanssons fråga om kommunal fastighetsskatt. Varför är fastighetsskatten statlig i Sverige när den är kommunal i så många andra länder? Jag tror att det är av historiska skäl. Kapitalskatter i Sverige är statliga, och det här är att betrakta som en kapitalskatt. Då hamnar den inom staten. Tidigare, alltså för femtio år sedan, har jag för mig att vi hade kommunal bolagsskatt. Men den avskaffades, och det tror jag var av rädsla för skattekonkurrens, att kommunerna skulle dra ned bolagsskatten för att försöka locka till sig företag, precis det vi nu ser mellan nationer.

Sedan dess har kapitalskatter varit statliga, och då blev väl fastighetsskatten det också. Rent principiellt finns det dock inget skäl till att den skulle behöva vara det. Det skulle mycket väl kunna vara en kommunal skatt. Finns det en risk för att det då skulle uppstå en skattekonkurrens mellan kommunerna? Fastigheterna finns ju där de finns. Man kan inte locka till sig fastigheter som man kan locka till sig företag. Däremot kan man kanske genom att göra olika kommunala satsningar, infrastrukturinvesteringar, att bygga vägar, vatten- och avloppsnet och sådant, förädla fastigheterna och göra dem värdefullare. Därmed skulle man så att säga dra upp sin skattebas så att man får in mer i fastighetsskatt. Men jag kan inte se att det skulle vara något problem eller att det skulle finnas något farligt med det. Så nej, det finns inget skäl till att den måste vara statlig. Man kan mycket väl tänka sig en kommunal fastighetsskatt.

Ulf Berg frågade två saker. Dels var det: Är det så farligt om bolagsskatten går mot noll, dels var det: Är förmögenhetsskatten att se som en vanlig kapitalskatt som därmed bör avskaffas i ett sådant här effektivitetsperspektiv? Frågan berör ju det här med Chamley, som inte är riktigt utrett ännu, alltså hur de olika typerna av kapitalskatt, bolagsskatt kontra inkomstskatt eller förmögenhetsskatt, förhåller sig till varandra. Men om man skjuter lite från höften kan man säga att som utredningsverksamheten eller forskningen ser ut i dag – vi skiljer inte nämnvärt på dem – är det inte så farligt om bolagsskatten går mot noll. Det är nog bara bra ur ett effektivitetsperspektiv. Och förmögenhetsskatten är definitivt en vanlig kapitalskatt. Den fungerar ungefär som en inkomstskatt på kapital. Därför är Chamleys resultat tillämpligt på den. Den bör vara noll.

Sedan vill jag säga en sak till. Raimo Pärssinen frågade om attityder. Det är inte mitt område, så det ska jag lämna vidare. Men du nämnde det här om fusk med sjukförsäkringen. Det är något som jag har studerat. Jag har slutat

forska om skatter nu och forskar om socialförsäkringssystem i stället. Attityder är ju alltid svåra att mäta, och man kan inte lita på folks svar. Men det finns ändå tecken på att det uppstår sådana här lokala sjukskrivningskulturer. Vi är några forskare på Stockholms universitet som studerar just lokala sjukskrivningskulturer. I ett visst område, en viss by eller ett visst bostadsområde, är alla sjukskrivna. Sedan kan det finnas ett annat område som är ungefär likadant, alltså samma åldersstruktur, samma yrkesstruktur, samma utbildningsstruktur och så vidare, där ingen är sjukskriven. Vad beror det på? Då försöker vi se om det uppstår en sjukskrivningsnorm i det ena området men inte i det andra. Det kan vara en lutheransk arbetsnorm i det ena området och en sjukskrivningsnorm i det andra.

Det är också svårt att säga. Man kan ju inte veta egentligen. Vad man kan göra är att försöka kontrollera alla observerbara skillnader i befolkningen. Det handlar om ålder, kön, utbildning, yrke, industribransch – allting sådant. Och skillnaderna kvarstår ändå. När vi kontrollerar allting som vi kan komma på är det fortfarande väldigt mycket högre sjukskrivning i vissa områden än i andra. Typexemplet är Västerbotten och Jämtland, hög sjukskrivning, och Småland, låg sjukskrivning. Den enda förklaring vi kan komma på är att det är lokala normer. Att ge ett helt solitt vetenskapligt svar är väldigt svårt, men det är fascinerande.

Åsa Hansson: Jag blev väldigt glad när jag hörde din fråga, Lars, om huruvida fastighetsskatten måste vara statlig. Det är något som jag också har funderat ganska mycket på. Varför är den statlig i Sverige? Jag tror inte att det finns något annat land som har en statlig fastighetsskatt, i alla fall inte enbart en statlig fastighetsskatt. Den ligger på lokal nivå i de andra länderna.

Då brukar man som nationalekonom säga att det inte finns några fria luncher. Men här tror jag nog att vi har en fri lunch. Om vi i stället för att ha en lokal fastighetsavgift har en lokal fastighetsskatt tror jag det skulle kunna öka effektiviteten. Och om vi, som du var inne på, skulle kunna byta det mot att kanske minska lite på den kommunala inkomstskatten tror jag att det skulle kunna öka effektiviteten. Så jag tycker att du är inne på helt rätt spår här.

Anledningen till att det skulle öka effektiviteten är att det som politikerna i kommunerna gör kapitaliseras i fastighetsvärdena. Gör man bra saker i en kommun vill folk flytta dit. Det trissar upp priserna och du får en större skattebas. I de kommuner som använder pengarna på ett slösaktigt sätt vill inte folk bo. Dem flyttar folk ifrån, och fastighetsvärdena sjunker. Om fastighetsskatten vore lokal skulle den alltså ha en disciplinerande effekt på politiker. Det är inte så att jag misstror er och tror att ni inte gör det som är det mest optimala, men det skulle antagligen leda till att pengarna användes effektivare.

Det finns en ganska stor litteratur om detta. Man pratar om Tiebouts rösta-med-fötterna-hypotes, att man genom detta kan flytta dit där man tycker att man får det man vill ha. Man kan då tänka sig att olika kommuner kanske erbjuder olika saker. Vissa kommuner satsar på fritidsaktiviteter, andra kommuner satsar på utbildning. Och så väljer man att bo där man hittar rätt mix av

skatt och offentlig service. Det skulle leda till ökad konkurrens, men konkurrens är ju inget dåligt *per se* om det ökar effektiviteten.

Det som eventuellt skulle kunna vara negativt vore om det leder till segregation, att rika tenderar att agglomerera sig i städer med väldigt bra utbildning och att man får negativa effekter av det. Men jag tycker helt klart att det är något som man bör titta på för att se om man kan införa en lokal fastighets-skatt i Sverige också.

Sedan hade vi Ulf Bergs fråga om bolagsskatten och om det är ett problem om den går mot noll. Eftersom den genererar så lite är det kanske inget stort problem, men problemet är om det påverkar andra individer. Det finns en ganska stor litteratur som tittar på just incitamenten att bli egenföretagare. Då finner man att ju högre skatten på inkomst är, desto fler egenföretagare får man. Man kan tycka att det är kontraintuitivt, att skatten ju borde hindra folk från att vilja bli egenföretagare. Men anledningen till att man finner det här positiva sambandet mellan höga skatter och många egenföretagare är just att man vill kringgå skatten. Försvinner bolagsskatten öppnar det en möjlighet att kanske på något sätt omvandla sin verksamhet och bilda bolag och på så sätt kringgå skatten. Det finns ju sätt att lösa detta på. Vi har 3:12-regler. Så juristerna skulle nog gilla förslaget. De skulle få mycket mer pappersarbete att hantera.

Sedan var det detta med progressivitet och huruvida vi måste sänka vår progressivitet på grund av att högutbildade kommer att flytta. Det finns ganska många studier som har tittat på det, och än så länge kan man inte se att högutbildade flyttar i någon större utsträckning. Man har sett att globaliseringen har lett till lägre kapitalskatter, och arbetsinkomstskatterna har också minskat om man tittar på en tjuoårsperiod. Då kan man undra om det också beror på ökad globalisering och ökad konkurrens, men man har inte sett att det beror på det. Det beror snarare på att vi har en ökad förståelse för hur man ska utforma skatter på ett bättre sätt. Man hittar inget samband mellan att det är globaliseringen och rörligheten av arbetskraft som har påverkat arbetsinkomstskatterna.

Så är det än så länge. Folk flyttar utomlands, men de tenderar att komma tillbaka. Men det finns ingenting som säger att vi kommer att fortsätta vara så orörliga som vi är nu. Det finns kanske anledning att förvänta sig att arbetskraften kommer att bli mer rörlig i framtiden eftersom vi *blir* mer rörliga och världen krymper. Att det finns en expertskatt i Sverige är ju ett tecken på att vi har svårt att attrahera utländsk högkompetens med vårt skattesystem. Det är ett argument som kanske säger att vi inte klarar av att hålla så höga inkomstskatter på höginkomsttagare i framtiden.

Sedan var det detta med förmögenhetsskatten och om det var bra att den försvann. Jag håller med Mats om att det är en skatt på kapital. Just förmögenhetsskatten var väl ganska snedvridande. Jag tror att vi ekonomer var ganska överens om att den borde avskaffas men att det var politiskt svårt att avskaffa den. Med fastighetsskatten verkar det vara tvärtom. Ekonomerna är ganska överens om att det är en bra skatt men politikerna tycker sämre om

den. Sedan tror jag att jag lämnar de andra frågorna, om moral och attityder, till Katarina.

Katarina Nordblom: Om vi börjar med Lars Johanssons fråga om det här med en kommunalisering av fastighetsskatten skulle jag också kunna tänka mig att man skulle kunna få en högre acceptans för skatten om man faktiskt kan koppla den direkt till kommunal verksamhet. Det har visat sig att det är viktigt för acceptans att man ser en tydlig koppling. Förutom det som har sagts tidigare tror jag också att det skulle kunna leda till en ökad acceptans för denna skatt.

Vad gäller skillnader mellan män och kvinnor i attityder till skatter är det lite olika beroende på vilka skatter det handlar om. När det gäller fastighets-skatten är kvinnor mer negativa än män. När det gäller sådana här korrigerande skatter, som alkoholskatten och koldioxidskatten, är kvinnor mer positiva än män. När det gäller förmögenhetsskatt, olika inkomstskatter och sådant ser man inga könsskillnader.

Hur det ser ut mellan olika län vet jag faktiskt inte. Jag har bara tittat lite på olika län vad gäller attityden till alkoholskatten. Det finns också med i en av de bilder som finns längst bak i det här kompendiet. I fråga om alkoholskatten är det väldigt tydligt så geografiskt att bor man nere i Skåne, Halland, Småland eller Blekinge, där det är nära till kontinenten, är man väldigt negativ till alkoholskatten, för där påverkar den verkligen folks beteende. I Norrlandslänen är man mycket mer positiv till alkoholskatten. När det gäller de andra skatterna vet jag faktiskt inte hur det ser ut.

Sedan var det Raimo Pärssinens frågor om huruvida Skatteverkets resurser påverkar skattemoralen. Där skulle jag vilja säga att forskningen är tvetydig. Å ena sidan är det klart att om Skatteverket får mindre resurser minskar sannolikheten att man blir kontrollerad. Då ökar sannolikheten för att man kommer undan med sitt fusk, och då ökar incitamenten till viss del för att man faktiskt ska fuska. Men å andra sidan har vi den här normbildande och signalerande effekten, som också har visat sig vara viktig. Det handlar inte bara om förtroendet för politiker, som vi har pratat om tidigare, utan det har också visat sig i många studier att samspelet mellan skattebetalare och skattemyndighet är viktigt. Är det så att man minskar kontrollerna kan det vara ett tecken som tolkas som att ”de litar på att vi betalar den skatt som vi ska betala”. Skattefusket är inte så utbrett, därför minskar man på kontrollerna. Och om skattefusket inte är så utbrett ska inte jag heller fuska.

Här har man alltså två motverkande effekter. Man har sett på vissa håll att när man har ökat resurserna för att kontrollera skattefusk är det inte bara så att man hittar mer skattefusk. På vissa håll kan faktiskt skattefusket öka eftersom folk utgår från att alla människor fuskar, och då ska jag också fuska. Det är alltså inte helt entydigt vad som skulle hända.

Det beror ju på vad som är den starkaste drivkraften för skattemoralen, om det är vad man själv skulle kunna tjäna eller om det är de sociala normer som styr vårt beteende. Mats var inne på att det är viktigt både för skattefusk och för bidragsfusk att man har sociala normer. Sedan beror det på var de bildas,

om det är i samhället i stort eller om det är regionala skillnader. Det kan också vara olika på olika arbetsplatser eller i olika umgängeskretsar: Alla som jag känner gör så här och därför betar jag mig som alla jag känner. Här är det klart att det behövs mer forskning också för att se på om det är värre att fuska med skatten än att fuska med bidrag och sådana saker. Den typen av forskning saknas fortfarande.

Kristina Ståhl: Jag vill börja med frågan om skattekonkurrens, hur EU gör där och om det skulle spela någon roll om skattekonkurrensen skulle utplåna bolagsskatten helt. Återigen vill jag då framhålla att inom EU jobbar man inte med skattenivåer. Man jobbar med skattebas. Det arbete som sker i EU syftar till att medlemsstaterna fortfarande ska kunna sätta sina egna nivåer, alltså skattesatser, men på en gemensamt bestämd skattebas. Vad som ska vara skattepliktigt ska vara bestämt inom EU. Sedan ska varje land få bestämma skattenivån. Om man skulle komma fram med detta förslag och få en gemensam bolagsskattebas skulle det inte ta bort skattekonkurrensen inom EU, för länderna skulle fortfarande kunna konkurrera med sina skattesatser, och vissa länder skulle fortfarande kunna ha noll i skattesats, det vill säga ingen bolagsskatt.

Då kan man fråga sig om detta är ett problem. Vad säger en jurist om detta? Då kan man säga att jurister, till skillnad från vad Åsa tror, älskar den nuvarande ordningen med företagsbeskattning, för det genererar jättemycket arbete för jurister att hålla ordning på denna företagsbeskattning. Det är enorma resurser som företagen lägger på att minimera företagsbeskattningen i dag. Det finns de som även i Sverige, bortsett från den internationella utvecklingen, argumenterar för att vi borde ta bort bolagsskatten ensidigt. Det motargument som den gruppen påstår sig få hela tiden är: Vad ska vi då jobba med, om de tar bort vår största inkomstkälla?

Men det som Åsa är ute efter är förstås att det här skulle föda nya problem, som juristerna gärna skulle ta sig an med stor entusiasm, nämligen att avgränsa det skattefria området. Återigen blir det ju ett problem om man har ett område av samhällsekonomin, bolag, som ska kunna bedriva sin verksamhet skattefritt. Då måste man också avgränsa vilken typ av verksamhet, vilka transaktioner och så vidare, som ska finnas inom det skattefria området och hur man ska se till att inte sådant som vi egentligen vill beskatta, och som ligger utanför det skattefria området, ändå planerar sig in i den här skattefria öen. Det är ju sådant som jurister ägnar väldigt mycket tid och energi åt. Å ena sidan försöker man hitta på sådana saker, å andra sidan finns det de som har andra arbetsuppgifter och försöker motverka det. Även detta skulle säkert föda många nya jurister med nya problem, tror jag.

Sedan var det frågan om skattekonkurrens kontra klimathot. Vad kan man tro att EU kommer att lägga sitt krut på? Där kan man väl se att klimathotet har lett till att man har kommit framåt på ett annat sätt än vad man gjort inom företagsbeskattningen. Det finns gemensamma EU-regler på miljöskatteområdet, vilket det i väldigt liten utsträckning finns när det gäller företagsbe-

skattning. Jag tror att det finns en större möjlighet att komma vidare där än det finns när det gäller bolagsskatt.

Ordföranden: Tack! Då ska vi börja gå ned för landning och ta en sista frågerunda. Det är några som inte har kommit till tals än med frågor, och dem kommer jag att prioritera. Sedan blir det två stycken till, som har frågat, som också kommer att få ställa en fråga. Det blir alltså fem, får jag hoppas, relativt korta och pregnanta frågor, och sedan tar vi en avslutande svarsrunda.

Fredrik Olovsson (s): Herr ordförande! Min fråga riktar jag till Katarina Nordblom i första hand. När 70 procent av regeringens skattesänkningar går till den tredjedel som är allra rikast blir frågan om rättvisa skatter naturligtvis väldigt central. Att skatterna ska vara rättvisa för att accepteras var någonting som du också tog upp i din föredragning. Däremot kan man ju naturligtvis ha olika uppfattningar om vad som är rättvist.

Det var just den delen som jag funderade på. Har ni tittat djupare på detta? Vad är det man uppfattar som rättvisa skatter? Är det till exempel mer rättvist att beskatta höginkomsttagare än låginkomsttagare eller förmögna än den som inte är förmögen?

Det är den aspekten på rättvisa och hur man ser på skatter som jag skulle vilja höra lite mer om.

Gunnar Andrén (fp): Herr ordförande! Jag har två frågor. Den första går till Mats Persson och gäller påståendet om mervärdesskatten.

Jag undrar så här: Varför ska jag när jag går på Östermalmskällaren eller Östermalmshallen och där köper importerad oxfile från Brasilien och fransk konjak betala en lägre skatt än vad en arbetslös kvinna i Vindeln, där jag var i går, gör för att köpa toalettpapper och blöjor? Det är min ena fråga.

Den andra frågan går till Åsa Hansson, och anledningen är naturligtvis att det, som ordföranden så riktigt påpekade om Uppsala universitet, ju finns ekonomer även från andra universitet. Jag läste själv där nere för den norske ekonomiprofessorn Björn Thalberg, och det leder mig till den här frågan: Hur ska ett skattesystem – det är en svår fråga – egentligen vara utformat? Det är ju inte skattesystemet som gör välfärden, utan det är hur mycket vi arbetar med det kapital och den teknik som vi har som gör det. Hur ska ett skattesystem vara utformat så att man får ut mest arbetade timmar? För det är det som konstituerar välfärden.

Birgitta Eriksson (s): Herr ordförande! Jag kommer att ställa en liknande fråga som Fredrik Olovsson gjorde här. Det är naturligtvis så att vi politiker är oerhört intresserade av att hitta koden för optimal beskattning och naturligtvis också av att väcka allmänhetens lust och vilja att betala skatt.

Därför är det här som Katarina tar upp om hur vi får allmänheten att tycka att det är kul att betala skatt naturligtvis intressant. Du säger att man måste uppleva det som rättvist. Då är min fråga: Finns det någon forskning som har tittat på hur allmänheten uppfattar platt alternativt progressiv skatt från rättvisesynpunkt?

Marie Engström (v): Det är väl egentligen en nygammal fråga. Jag tog upp frågan om skatteundandragande och om attityden till skatter – om det var en generationsfråga eller inte och om det var någon skillnad mellan generationerna. Skulle det vara en skillnad kan det ju vara alarmerande eller mindre alarmerande beroende på hur skillnaderna ser ut.

Jörgen Johansson (c): Herr ordförande! Jag vill gå vidare med frågan om viljan att betala skatt. Katarina sade att man gärna betalar skatt om den går till den gemensamma välfärden, och Åsa förde också ett resonemang om detta med skatter.

Min fundering är: Om nu offentlig sektor skulle slimma sin verksamhet och ha en mindre volym och man så att säga lade ut verksamheten på marknaden mer – det innebär naturligtvis att skatterna också sänks – skulle det då också innebära att man skulle höja motivationen för att betala till den kvarvarande delen?

Sedan kan man ju konstatera att Skatteverket i sin undersökning om hur mycket fusk som sker visar att det handlar om 155 miljarder, och man lyckas få tag på 22 miljarder av dessa. Beror det på oss politiker att vi inte är trovärdiga och pålitliga kanske politikerna ska börja gå charmkurser för att få upp trovärdigheten.

Men då kommer vi tillbaka till diskussionen vi har fört angående att tydliggöra saker och ting. Skulle det vara bra om arbetsgivaravgifter och skatter redovisades mer utförligt på lönerapporterna varje månad så att man på det viset skulle få en ökad information om vart pengarna egentligen går?

Ordföranden: Då har vi lite frågor kvar att besvara. Vi tar en sista svarandemång. Mats först!

Mats Persson, Stockholms universitet: Tack, Gunnar Andrén! Varför ska du som höginkomsttagare när du går i Östermalmshallen och köper gåslever och möjligen fransk konjak – men jag vet inte om de säljer det i Östermalmshallen – betala en lägre skatt än den ensamstående, arbetslösa småbarnsförälder som köper toalettpapper och blöjor på något annat ställe än Östermalmshallen?

Om vi först ändrar frågan och säger: Varför ska det vara lägre skatt på livsmedel än på toalettpapper och blöjor? Ja, det är ett beslut som har fattats då man anser att livsmedel är en mer nödvändig vara, men det kan man alltid diskutera – toalettpapper och blöjor är väl också nödvändiga, kanske. Jag tror inte att det finns några klara nationalekonomiska svar på det, utan det har bara blivit så.

Den andra frågan är: Kan man ha olika moms beroende på vem som köper varorna? Om en höginkomsttagare går och köper något är det högre moms än om en låginkomsttagare gör det, så man får liksom visa upp något slags senaste skattebesked. Det går ju inte; så kan det ju inte vara.

Kan det vara olika moms beroende på var man köper det då? Om man köper det på Östermalmshallen är det högre moms än om man köper det på Coop Forum i Rågsved eller något. Det går ju inte heller.

Jag har inget bättre svar än att nu har ni en gång bestämt att det ska vara annorlunda moms på livsmedel än på blöjor, och då är det bara så.

De flesta frågorna som ställts här riktades till andra än till mig, men Marie Engström frågade om attityder och om det är en generationsfråga. När det gäller detta har jag faktiskt läst en forskningsrapport. Den handlade inte om attityder till skatter utan om attityder till sjukskrivningar.

Man frågade folk: Anser du att det är rätt att sjukskriva sig om man kanske egentligen inte är sjuk men har problem hemma eller är osams med chefen på jobbet så att man måste vila lite? Är det rätt att sjukskriva sig då? Eller om det är ovanligt stressigt på jobbet, är det rätt att sjukskriva sig då? Sådana frågor var det, alltså om olika skäl till sjukskrivning som inte direkt har med sjukdom att göra.

Då såg man en väldigt tydlig generationsskillnad. Äldre tycker i mycket större utsträckning att det är fel att sjukskriva sig av skäl som inte har med sjukdom att göra, medan yngre i större utsträckning tycker – alla tycker inte det naturligtvis – att det är korrekt att sjukskriva sig även av orsaker som inte har direkt med sjukdom att göra.

Sedan diskuterar författarna vad man menar med generationsfråga. Det är då så att en 25-åring tycker att det är mer okej att sjukskriva sig om man är osams med chefen, medan en 55-åring inte lika ofta tycker att det är okej. Men betyder det att 25-åringen sedan när han eller hon åldras och blir 55 inte heller kommer att tycka att det är korrekt att sjukskriva sig, eller är det en kohortfråga? 25-åringen tycker i dag att det är okej att sjukskriva sig. Om även 50-åringen tyckte det, som i dag tycker att det inte är okej, när han eller hon var 25 är det kanske inte så farligt. Man blir äldre och så blir man lite mer konservativ och lite mer moralisk kanske, och så sjukskriver man sig inte lika mycket.

Eller är det så att den nya generationen alltid kommer att tycka att det är okej att sjukskriva sig, även när den blir äldre? Då är det naturligtvis allvarligare. Det kan inte forskningen svara på. Det är bara att vänta och se när den här generationen nu blir äldre. Kommer dagens 25-åringar fortfarande att tycka att det är okej att sjukskriva sig när de blir 55? Det får vi väl se då. Det är bara att hålla tummarna och hoppas att de inte tycker det.

Åsa Hansson, Lunds universitet: Bara för att säga någonting till Gunnar först angående varför man ska beskatta livsmedel lägre eller varför vi gör det: Det är som sagt inte bara effektivitet som styr utan även rättvisa. Man brukar säga att moms är den skatt som är regressiv i Sverige, det vill säga att ju fattigare man är desto större andel av sin inkomst betalar man i moms.

Eftersom låginkomsttagare lägger en större andel av sin totala inkomst på livsmedel tror jag att det mest är en rättviseaspekt som gör att momsen är lägre, eftersom de lägger så stor andel av sin inkomst på livsmedel. Eftersom den här skatten är regressiv skulle det slå väldigt hårt mot låginkomsttagare annars.

Sedan till din stora fråga: Hur ska ett skattesystem vara utformat för att vi ska maximera antalet arbetade timmar? Som ekonom vill jag först säga att det

inte finns något självändamål i att arbeta. Det är inte så att vi ska utforma skatter, tycker jag, som gör att vi arbetar mer. Problemet är i stället tvärtom, att vi har ett skattesystem som missgynnar arbete. Jag tycker inte att skatter ska styra val över huvud taget. Vi ska inte ha skatter som gynnar arbete; vi ska inte ha skatter som missgynnar arbete. Vi ska ha skatter som är neutrala och som inte påverkar beslutet om hur vi arbetar.

Problemet är att nu har vi skatter som missgynnar arbete, och problemet med det är att vi inte kan beskatta det som vi gör när vi inte arbetar, det vill säga att vi inte kan beskatta fritid på ett effektivt sätt. Hade vi kunnat göra det, så att vi beskattade fritid lika högt som vi beskattade arbete, skulle inte skatten spela någon roll. Den skulle vara likformig och neutral över tiden – mellan vår tid – så då skulle det inte spela någon roll vad skatten var eftersom den inte påverkar vårt val att arbeta.

Men i och med att vi inte kan beskatta fritid – vad kan vi göra i stället? Vi kan i stället beskatta varor eller tjänster som förbrukar mycket av den lediga tiden. Detta gör vi för att kompensera bristen att vi inte kan beskatta fritid men att vi beskattar arbete, och på så sätt försöker vi mildra denna snedvridning.

Så vad man kan tänka sig vore att vi beskattar högre och har en högre moms. Nu är vi tillbaka på en differentierad moms på sådana varor som tar mycket tid i anspråk och som kanske höginkomsttagare i större utsträckning ägnar sig åt, till exempel golfspelning och andra aktiviteter. Och så kanske vi ska subventionera aktiviteter som gör att vi kan arbeta mer. Färdiglagad mat kanske man ska subventionera så att det lösgör tid som vi kan tillbringa med att arbeta i stället.

Min huvudinställning är att skatten inte ska avgöra hur mycket vi arbetar.

Sedan tror jag att de andra frågorna är bättre att vi ger utrymme för Katarina att svara på.

Katarina Nordblom, Göteborgs universitet: Jag tror att jag klumpar ihop svaren på frågorna från Fredrik Olovsson och Birgitta Eriksson, för de var ju väldigt relaterade och handlade om vad man egentligen tycker är rättvist. Fredrik Olovsson pratade framför allt om detta med förmögenhetsskatten, och där ser man att det är en väldigt stor skillnad. Det finns vissa människor som tycker att förmögenhetsskatten är väldigt bra för att den slår rätt, så att säga. De som är väldigt rika ska beskattas mycket, och därför tycker man att det är rättvist att man ska ha en hög förmögenhetsskatt.

Men det finns också de som har helt motsatt åsikt och som säger att pengarna beskattades när de blev intjänade antingen som inkomst av arbete eller av kapital. Varför ska man straffas om man i stället för att konsumera sina pengar har sparat och byggt upp en förmögenhet, menar de och tycker att det är orättvist.

Just vad gäller förmögenhetsskatten är det inte så enkelt att man kan säga att det är en rättvis skatt eller inte, för det beror på vad man lägger in i det här med rättvisa.

Det handlar också om detta med platt respektive progressiv skatt. Jag känner inte till någon forskningsstudie som har satt de sakerna direkt emot varandra, men jag har sett en forskningsstudie från Storbritannien där de har ställt frågor ungefär av slaget: Om någon som tjänar si och så mycket betalar det i skatt och den som tjänar bara hälften så mycket betalar det i skatt – och så har de tre eller fyra olika svarsalternativ för vad man egentligen tycker. De har också ställt frågan om man tycker att det ska vara ökad eller minskad progressivitet.

Väldigt många säger att de hellre skulle vilja ha ett plattare system än ett mer progressivt system. Men det är under väldigt specifika förhållanden, så det är inte i en verklig situation utan det är i en väldigt konstruerad situation som de har frågat det.

Det finns egentligen ingen riktigt tillförlitlig forskning – framför allt inte på svenska data – om folk skulle vilja ha en platt skatt eller hur man vill att progressiviteten ska se ut.

Sedan till Marie Engströms fråga som jag glömde bort förra gången – förlåt för det – om generationsfrågan. Det är precis som Mats säger också att det verkar finnas en tendens att yngre tycker att det är lite mer okej. Det spelar inte så stor roll; alla andra fuskar hit och dit; man jobbade lite svart medan man gick på gymnasiet och sedan fortsätter det. Äldre däremot – man ser speciellt en effekt när de väl har pensionerats – tycker att det är mycket mer allvarligt med skattefusk.

Frågan är dock om det är så att man först är ung och dum och sedan blir gammal och vis, eller om det är en generationsfråga där det finns sociala normer som biter sig fast. Det har vi inget direkt svar på ännu tyvärr.

Slutligen till Jörgen Johanssons fråga om detta med minskad offentlig sektor skulle leda till en högre acceptans och att man då skulle informera om vart pengarna går till exempel på lönebeskeden och så.

Jag skulle vilja säga att en av de stora bristerna i detta med information är att det verkar som att folk har en ganska dålig uppfattning om kopplingen mellan skatter och offentlig sektor. Det som jag har grundat en hel del av siffrorna på, som ni har sett, kommer från SOM-undersökningen som årligen görs vid Göteborgs universitet. Jag har inte de exakta siffrorna i huvudet, men det finns andra frågor också än just de som jag har använt. Om man frågar: Tycker du att det är en bra idé att sänka skatterna generellt? Då visar det sig att det är en väldigt stor andel, i runda slängar 70 procent, som tycker att det är en bra idé. Sedan, bara två frågor senare, frågar man: Tycker du att det är en bra idé att minska den offentliga sektorns storlek? Det är bara ungefär hälften så många som tycker att det är en bra idé.

Om jag vill ha sänkta skatter innebär det en minskad offentlig sektor, och vill jag ha en stor offentlig sektor kommer det också att leda till höga skatter. Det verkar som att den kopplingen inte är jättestark.

Frågan är om en minskad offentlig sektor skulle generera högre acceptans för skatterna. Jag tror att oavsett storleken på den offentliga sektorn är den

viktigaste kopplingen till vad skattepengarna egentligen går till oavsett vilken nivå man lägger sig på.

Kristina Ståhl, Uppsala universitet och Handelshögskolan i Stockholm: Mycket kort bara, för de flesta frågorna var inte riktade till mitt kompetensområde. När det gäller frågan om hur man ska utforma skatter kan jag inte avhålla mig från att ändå försöka förmedla det som är väldigt ensidigt i den skattejuridiska forskningen kring de önskemål som forskarna där har om hur skattesystemet ska se ut. Det ska ju vara likformigt. Allting ska beskattas så likformigt som möjligt. Man ska inte ha några skattefria öar; man ska inte använda skattesystemet för att gynna viss verksamhet, utan man ska beskatta allting så lika som möjligt. Det är nog den skattejuridiska forskningens entydiga ståndpunkt.

Ordföranden: Tack för det! Då ska jag avslutningsvis säga några viktiga saker.

Det vi har sysslat med är – som jag inledde med – beskattningens konst. Om det finns det ju många som har sagt saker genom århundradena. Albert Einstein, som ju påstås ha varit en mycket intelligent person och väl var det också, uttryckte det som så att det svåraste här i världen är skattesystemet.

Det finns andra citat som man kan ange: Skattereglerna har skapat fler lögnare än vad golfspelare har gjort. Det finns också de som har sagt att det bara finns två saker som man kan lita på här i livet: skatterna och döden. Tyvärr kommer de i fel ordning.

Det har varit väldigt bra att vi i skatteutskottet har kunnat genomföra detta seminarium. Det vill vi naturligtvis tacka vårt kansli för, men till stor hjälp har vi också haft Eva Krutmeijer från Vetenskapsrådet.

Vi har ju ett privilegium som riksdagsutskott att vi på detta fina sätt kan kalla till oss expertis. Jag vill tacka er alla som har medverkat. Det har varit utomordentligt värdefulla inledande anföranden, och det har varit stimulerande svar på våra frågor som kommer att åstadkomma tänkande hos var och en av oss.

Sedan vill jag också erinra om att skatteutskottet genom dess kansli har upprättat en sammanställning över forskare och forskningsresultat som väl finns på riksdagens hemsida numera och som finns i en särskild rapportserie från riksdagen, nämligen *Inventering av skatteforskare 2007*. Jag tror att vi i skatteutskottet ligger lite i framkant när vi går in och påvisar forskningsläget i det vi sysslar med.

Därutöver kan vi notera att regeringen också är på väg i detta viktiga område genom att man nu i budgetpropositionen har markerat ett anslag via Skatteverket men i praktiken direkt till forskningen på skatteområdet. Vår förhoppning är alltså att det kommer att forskas mer om skatter åren framöver. Jag tycker att det ni har redovisat här visar hur viktigt det är att vi får ett ökat kunskapsunderlag för att bedöma utvecklingen på skatteområdet.

Tack ska ni ha för er medverkan i detta seminarium som därmed är avslutat! Jag vill dock också framhålla till mina utskottskolleger att skatteutskottet fortsätter sitt arbete kl. 13.15 med ett sammanträde.

2004/05:RFR1	TRAFIKUTSKOTTET Transportforskning i en föränderlig värld
2004/05:RFR2	NÄRINGSUTSKOTTET Statens insatser för att stödja forskning och utveckling i små företag Rapport till riksdagens näringsutskott
2004/05:RFR3	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Nationella minoriteter och minoritetsspråk
2004/05:RFR4	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets offentliga seminarium om skattekonkurrensen den 15 mars 2005

2005/06:RFR1	JUSTITIEUTSKOTTET Brottskadeersättning och skadestånd på grund av brott. Undersökning av skillnader mellan beslutad brottskadeersättning och av domstol sakprövat skadestånd
2005/06:RFR2	JUSTITIEUTSKOTTET Särskild företrädare för barn Uppföljning om tillämpningen av lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn
2005/06:RFR3	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Förutsättningarna för småskalig livsmedelsproduktion – en uppföljning
2005/06:RFR4	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Regeringsmakt och kontrollmakt. Offentligt seminarium tisdagen den 15 november 2005 anordnat av konstitutionsutskottet
2005/06:RFR5	KULTURUTSKOTTET Statsbidrag till teater och dans En uppföljning av pris- och löneomräkningens konsekvenser
2005/06:RFR6	UTRIKESUTSKOTTET Utrikesutskottets uppföljning av det multilaterala utvecklingsarbetet
2005/06:RFR7	TRAFIKUTSKOTTET Sjöfartsskydd En uppföljning av genomförandet av systemet för skydd mot grova våldsbrott gentemot sjöfarten
2005/06:RFR8	UTRIKESUTSKOTTET Vår relation till den muslimska världen i EU:s grannskapsområde
2005/06:RFR9	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga utfrågning om elmarknaden den 18 maj 2006

- 2006/07:RFR1 FINANSUTSKOTTET
En utvärdering av den svenska penningpolitiken
1995–2005
- 2006/07:RFR2 UTRIKESUTSKOTTET OCH
MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET
Offentlig utfrågning den 12 december 2006 om en gas-
ledning i Östersjön – fakta om projektet – internationell
rätt – tillvägagångssätt vid tillståndsprövning
- 2006/07:RFR3 TRAFIKUTSKOTTET
Trafikutskottets uppföljning av flyttning av fordon
- 2006/07:RFR4 TRAFIKUTSKOTTET
Trafikutskottets offentliga utfrågning om trafiklösningar
för Stockholmsregionen
- 2006/07:RFR5 MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET
Offentlig utfrågning om förutsättningarna för att bedriva
småskalig livsmedelsproduktion
- 2006/07:RFR6 KULTURUTSKOTTET
Offentlig utfrågning på temat Var går gränsen för den
konstnärliga friheten?
- 2006/07:RFR7 UTRIKESUTSKOTTET
Sveriges deltagande i EU:s biståndspolitik
- 2006/07:RFR8 SKATTEUTSKOTTET
Uppföljning av kvittningsregeln för nystartade företag
-
- 2007/08:RFR1 SKATTEUTSKOTTET
Inventering av skatteforskare 2007
- 2007/08:RFR2 TRAFIKUTSKOTTET
Offentlig-privat samverkan kring infrastruktur – en
forskningsöversikt
- 2007/08:RFR3 MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET
Uppföljning av de fiskepolitiska insatsernas resultat och
konsekvenser för företag inom fiskeområdet
- 2007/08:RFR4 SOCIALUTSKOTTET
Socialutskottets offentliga utfrågning på temat våld mot
äldre, den 19 september 2007
- 2007/08:RFR5 TRAFIKUTSKOTTET
Uppföljning av hur stormen Gudrun hanterats inom
transport- och kommunikationsområdet
- 2007/08:RFR6 FÖRSVARSPOLITISKA UTSKOTTET
Utvärdering av 2004 års försvarspolitiska beslut